

MEMÒRIA 2016

MAC

MUSEU D'ARQUEOLOGIA
DE CATALUNYA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Museu d'Arqueologia
de Catalunya

MEMÒRIA MAC 2016

COORDINACIÓ

Josep Manuel Rueda
Joan Muñoz

AUTORS

INTRODUCCIÓ

Josep Manuel Rueda Torres
Director del MAC

BARCELONA

Àngels Casanovas
Agnès Lupiòn
Conrad Mateo
Núria Molist
Isabel Moreno
Joan Muñoz
Jordi Principal
Carme Rovira

EMPÚRIES

Marta Santos

GIRONA

Ramon Buixò

OLÈRDOLA

ULLASTRET

Gabriel de Prado

CASC

Gustau Vivar

IBERIA GRAECA

Xavier Aquilué

ARQUEOXARXA,

RUTA DELS IBERS

RUTA DE L'ART RUPESTRE

Anna Garrido

PRESENTACIÓ

Josep Manuel Rueda Torres

Director

El Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) és un dels tres museus nacionals del nostre país, que presenta unes fortaleeses evidents, però també unes febleses que cal corregir.

El MAC, conjuntament té el principal fons arqueològic de Catalunya amb 163.719 registres, que poden equivaldre a un valor d'uns 17 mil milions d'euros. A nivell de recerca té en marxa 15 projectes. Del total de 64 persones que conformen la seva plantilla, 9 són doctors, una massa crítica important per fer recerca. Les biblioteques del MAC, majoritàriament present en el CCUC, posen a disposició dels investigadors 51.234 registres, entre llibres i revistes. Disposa de més de 100.000 registres fotogràfics, que formen part de la història de l'arqueologia del nostre país. També hem editat 6 llibres, científics i de divulgació. Aquest 2016 hem restaurat unes 755 peces, inclosos alguns conjunt monetaris importants.

El MAC, també és un important programador cultural, quasi 300 actes culturals i científics i més de 100 activitats educatives per escoles i altres col·lectius. Hem elaborat 13 exposicions temporals. Tot aquest volum de feina ha permès contribuir a la formació de 48 estudiants en pràctiques

A nivell global de visitants, estem entre els 10 principals centres del país amb 341.297 persones. A nivell escolar hem tingut 93.596 alumnes. Els usuaris del web han estat 248.016, els de Facebook, 9.082, Twitter, 10.916, Instagram, 2.544 i visualitzacions a youtube 86.207. El nostre butlletí electrònic té 6323 subscriptors.

A nivell econòmic tenim un pressupost global de 4.259.148 euros i hem fet contractes a 306 empreses.

Tanmateix, probablement el més important sigui l'entorn MAC, format per diferents xarxes collaboratives, esteses a tot el territori català, com Arqueoxarxa, la Ruta dels Ibers i la Ruta d'Art Rupestre, en total 68 museus, Centres d'Interpretació i jaciments relacionats, la majoria de titularitat municipal. Aquesta tasca és la que ens dona la dimensió nacional.

Però, evidentment, com en tota organització hi ha febleses: A la seu central del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Barcelona, li calen reformes (cafeteria, nova sala d'exposicions temporals que permeti fer exposicions de cap a 1.000 m2) i remodelació de les sales d'ibèric, Roma i Antigüitat Tardana. Això li permetria definitivament superar la barrera dels 40.000 visitants. També cal potenciar més les seus d'Ullastret i Olèrdola, cosa que està programada amb la participació activa de l'Agència i la Direcció General. El CASC se li ha de donar més dimensionat a nivell pressupostari i de personal. A Iberia Graeca, se l'ha de posicionar més i millor a nivell internacional. De fet al MAC, en el seu conjunt, hauria de tenir més presència internacional, tot i que estem en associacions i propostes internacionals. A nivell de MAC-Girona, s'haurà de definir quin ha de ser el seu rol definitiu, per potenciar-lo. I finalment el dipòsit de les col·leccions nacional d'arqueologia, gestionat pel MAC-Barcelona, se li haurà de donar el dimensionat que li cal pel potencial que té i tindrà. Quant a Empúries caldria dur a terme la reforma del museu.

També crec que és inajornable per millorar la gestió del MAC, recuperar el seu grau d'autonomia, la gestió centralitzada provoca deficiències. Mirant la realitat internacional es pot observar com els museus que millor funcionen són els que tenen aquest grau d'autonomia, la gestió de proximitat és la més efectiva. A casa nostra passa el mateix. Els principals museus són consorcis o Fundacions: MNAC, MACBA, el Blau, la Fundació Miró, el Picasso, el Marítim... S'hauria de reforçar la idea integradora de totes les seus del MAC, front a la idea disgregadora, que s'ha practicat en els darrers anys.

ÍNDEX

INDICADORS BÀSICS	5
MAC BARCELONA	8
MAC EMPÚRIES	24
MAC GIRONA	36
MAC OLÈRDOLA	45
MAC ULLASTRET	47
CENTRE D'ARQUEOLOGIA SUBAQUÀTICA	53
IBERIA GRAECA	58
ARQUEOXARXA, RUTA DELS IBERS I RUTA DE L'ART RUPESTRE	60

INDICADORS BÀSICS MAC 2016

1	Garantim la identitat i la memòria col·lectiva			
	Objectes registrats			163.719
	Valor patrimonial			17.000.000 €
	Espais de reserves de col·leccions en m2			9.716,95
2	Contribuim a la creació de coneixement			
	RECERCA			
	Projectes de recerca			15
	Massa crítica de Doctors			8
	BIBLIOTECA			
	Nombre de registres a la biblioteca			51.234
	ARXIU D'IMATGES			
	Imatges digitalitzades			7.913
	Registres al Repertori Iconogràfic d'Espanya			80.000
	CONSERVACIÓ - RESTAURACIÓ			
	Nombre d'objectes restaurats			755
	PUBLICACIONS DEL MAC			
	Científiques i de divulgació			6
3	Dinamitzem el sector econòmic			
	Pressupost			4.259.148 €
	Personal en plantilla			64
	Estudiants en pràctiques / becaris			48
	Nombre d'empreses contractades			680
	Convenis signats			9
4	Apropem el coneixement a la societat			
	USUARIS			341.297
	EXPOSICIONS			
	Exposicions temporals			13
	Espais expositius en metres quadrats			3.108
	ACTIVITATS			
	Nombre d'activitats			119
	Nombre de participants a activitats			87.648
	Biblioteca - Nombre d'usuaris			1.127
	OFERTA EDUCATIVA			
	Activitats incloses a l'Oferta Educativa			57
	Visites escolars			93.596
	COMUNICACIÓ			
	www.mac.cat - visites			248.016
	Seguidors a Facebook			9.082
	Seguidors a Twitter			10.916
	Seguidors a Instagram			2.544
	Visulització youtube			86.207
	Butlletí digital - subscriptors			6.323
5	Impactem territorialment			
	EQUIPAMENTS RELACIONATS	ARQUEOXARXA	RUTA IBERS	RUTA ART RUPESTRE
	Nombre de museus	13		0
	Nombre de jaciments	19	25	3
	Nombre d'abrics	0	0	8
	Total	32	25	11

PRESSUPOST

SEUS	CAP II	ESTRUCTURAL	CAPÍTOL I + SS	TOTAL
MAC BARCELONA	691.239,57	246.799,81	889.641,07	1.827.680,45
MAC EMPÚRIES	338.771,73	564.493,34	729.695,99	1.632.961,06
MAC GIRONA	298.931	81.789,9	317.713,32	698.434,22
MAC OLÈRDOLA	14.623		64.899	79.522
MAC ULLASTRET	83.060,22		146.538,06	229.598,28
CASC			53.837,04	53.837,04
IBERIA GRAECA	1.500			1.500
Total				4.271.480

RESERVES

	m²
MAC BARCELONA	1.046
MAC GIRONA + CASC + SAM GIRONA	2.290
MAC EMPÚRIES	1.063
MAC OLÈRDOLA	9,45
MAC ULLASTRET	308
MAGATZEM MAC CERVERA	5.000
Total	9.716,45

OBJECTES

SEUS	FITXES REGISTRE	FITXES MUSEUM PLUS
MAC BARCELONA	54.811 (2.603-2016)	54.811
MAC GIRONA	80.437 (54-2016)	8.120
MAC EMPÚRIES	10.137	351
MAC OLÈRDOLA	954 (20-2016)	954
MAC ULLASTRET	9.267 (150-2016)	
CASC	5.000	
IBERIA GRAECA	7.816	
Total	168.422 (2.827-2016)	64.236

USUARIS DE LA BIBLIOTECA I REGISTRES

SEUS	USUARIS	REGISTRES
MAC BARCELONA	550	21.234
MAC GIRONA	466	20.000
MAC EMPÚRIES	80	7.000
MAC OLÈRDOLA		
MAC ULLASTRET	31	7.000
Total	1.127	55.234

VISITANTS

SEUS	2016	2015
MAC BARCELONA	36.555	35.351
MAC GIRONA	109.673	100.043
MAC EMPÚRIES	149.812	133.280
MAC OLÈRDOLA	14.522	14.324
MAC ULLASTRET	30.735	31.709
Total	341.297	314.707

ÀREA DE PÚBLICS

Web	2016	2015	2014
Usuaris	248.016	223.304	184.997
Pàgines vistes (gener -octubre)	912.993	758.382	660.354
Butlletí digital			
Subscriptors	7.078	6.320	5.402
Xarxes socials			
Seguidors a Facebook	9.082	6.690	5.142
Seguidors aTwitter	10.916	8.581	6.650
Seguidors a Instagram	2.541	-	-

ACCIÓ EDUCATIVA

SEU	USUARIS	TIPUS D'ACTIVITATS	
MAC BARCELONA	12.074	23	Activiats i tallers
MAC GIRONA	8.249	11	Activiats i tallers
MAC ULLASTRET	2.557	8	Activiats i tallers

INFORMACIÓ ECONÒMICO – ADMINISTRATIVA

Pressupost executat per la seu de Barcelona del Museu d'Arqueologia de Catalunya 2016.

INGRESSOS PER CAPÍTOLS

Capítol III – Taxes i altres Ingressos .....53.338,18 €

DESPESES PER CAPÍTOLS

Capítol I – Despeses de personal ..... 889.641,07 €

Capítol II – Despeses corrents i quadre comandament .. 691.239,57 €

Capítol VI – Inversions .....246.799,81 €

Total .....1.827.680,45 €

Contractació administrativa

Total de contractes menors de serveis i subministraments realitzats per l'àrea de gestió econòmica del MAC Barcelona: 278.

Personal

Personal de la plantilla del Museu d'Arqueologia de Catalunya Barcelona: 25.

Actuacions i millores realitzades

- Compra de vestuari i sabates per al personal d'atenció al públic.
- Instal·lació detectors intrusió a la primera planta.
- Instal·lació escala accés a una zona de la teulada.
- Pintura parets / barana zona escala accés 1ª planta.
- Construcció arqueta a una de les porxades.
- Col·locació proteccions anti-coloms a porxades i entrada principal.

Convenis

Signatura del conveni per acollir la programació d'activitats del grec Festival de Barcelona entre l'Agència catalana del Patrimoni Cultural i l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona

Signatura del Conveni amb la Diputació de Barcelona per a la itinerància de l'exposició La Mancomunitat de Catalunya.

DOCUMENTACIÓ I GESTIÓ DE LES COL·LECCIONS

DOCUMENTACIÓ MAC (TOTES LES COL·LECCIONS)

01/01/2016 – 31/12/2016. Coordinació de la documentació de les col·leccions. Desplegament del Pla de Col·leccions i del programari MuseumPlus. L'àrea de documentació del MAC Barcelona ha coordinat la implantació a les diferents seus del programari MuseumPlus, marcant els criteris d'homogeneïtzació i resolució de diferents problemàtiques.

- Migració Empúries a M+. Completada
- Preparació migració CASC a M+
- Preparació dades dipòsits migració dels dipòsits del SAM Girona a la reserva arqueològica de Cervera
- Gestió de moviments externs de peces per exposició, estudi, restauració o analítiques
- Incorporació de l'acrònim de seu davant del núm. de registre (19971 registres en total) i altres modificacions en diferents tesaurus, mesures, materials, bibliografia, autors, etc. que permeten fer cada cop més operatiu el programa.
- Tasques principals: Tesaurus ubicació seus, tesaurus nom d'objecte, tesaurus seca numismàtica. Acrònims seus, paraules clau, etc.

Indicadors de gestió i increment de la col·lecció del MAC (suma del treball del personal de documentació de cada seu).

- 77.824 Núm. de registre a MuseumPlus (conté duplicats i números buits) (cal sumar fitxes paper més fitxes en FileMaker o Accés)

- Categoria Arqueologia: 60916 (objectes)
- Categoria Numismàtica: 1717 (monedes)
- Categoria Intervenció: 1047 (jaciments i/o campanyes)
- 18630 Fitxes amb acrònim de la seu
- 7602 Fitxes amb imatge estàndard
- 2565 Fitxes amb paraula clau

01/04/2016 – 31/10/2016. Projecte de documentació dels principals objectes del MAC-i museus de l'Arqueoxarxa en 3D. La creació de models tridimensionals a partir de material arqueològic ha estat un dels recursos informàtics que més ha avançat en els darrers temps. L'any 2016 s'ha desplegat el projecte iniciat el 2015 amb la incorporació de peces en 3D procedents de les seus del MAC i dels museus que formen part d'Arqueoxarxa. En total s'han modelitzat en 3D en 2016 un total de 50 objectes de 12 museus arqueològics, que es sumen als de 2015.

01/04/2016 – 31/10/2016. Presentació a la convocatòria 2016 d'Ajudes del BBVA amb el projecte "Desarrollo de una plataforma digital integral para la investigación, educación y difusión del patrimonio arqueológico, mediante la utilización de recursos en 3D".

01/01/2016 – 31/12/2016. Gestió cessió d'objectes del MAC. Des del MAC Barcelona es coordina la cessió de peces a museus i institu-

cions externes de totes les seus del MAC, bé siguin per exposicions temporals, permanents (documents de contracte de comodat) o estudis i analítics. Participants: Els tècnics de les seus gestionen la selecció d'objectes i la documentació inicial. S'han gestionat:

- 39 expedients / sol·licituds de moviments de peces fora del MAC (alguns iniciats el 2015 i closos el 2016, oberts i tancats el 2016 i altres oberts el 2016 i tancats el 2017).
  - 30 expedients exposicions temporals
  - 9 expedients d'estudis o analítics fora del MAC
- Seguiment de contractes de comodat de peces cedides per tercers al MAC Barcelona
  - o 10 expedients amb altres institucions museístiques
  - o 4 expedients amb la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni
  - o 2 expedients amb particulars

01/01/2016 – 31/12/2016. Auditoria Fons d'Art. Per encàrrec de l'ACPC es va elaborar un llistat amb les peces més destacades de les col·leccions del fons de tot el MAC. El valor total de les 449 peces per un import total de 11.153.450€.

- 250 objectes individuals
- 12 conjunts d'objectes (199 objectes que corresponen a tresors monetaris, corona votiva...

DOCUMENTACIÓ MAC BARCELONA

01/01/2016 – 31/12/2016. Documentació de les col·leccions del MAC-Barcelona. L'àrea de documentació, 1 tècnic de plantilla a temps parcial, 4 tècnics externs temps parcial, 7 estudiant en practiques, ha treballat en diferents línies al llarg de 2016:

- Incorporat i donat d'alta al registre 2603 peces del MAC Barcelona (en curs de complementar fitxes a M+). 821 entrades corresponen a números reutilitzats buits dins el registre.
- S'ha treballat en els següents jaciments i col·leccions: numismàtica, decoració parietal i objectes d'Empúries; poblats ibers del Coll del Moro; Penya del Moro, Turó del Montgròs; Puig des Molins a Eivissa, Monedes modernes procedents d'un derelict de Sitges, Monistrol d'Anoia o Bora Gran d'en Carreres, entre d'altres. S'ha iniciat la documentació de tresor de la Suda, amb milers de monedes àrabs en procés de restauració.
- Increment de dades, imatges i informació a la base de dades MuseumPlus: 5398 total imatges estàndard; digitalització fitxes paper (del reg. 2000 al 5199), incorporació de l'acrònim de seu davant del núm. de registre (7549 registres) i altres modificacions en diferents tesaurs, mesures, materials, bibliografia, autors, història de l'objecte, etc. que permeten fer cada cop més operatiu el programa, eliminació de duplicats, etc.
- Ordenació i correcte emmagatzematge amb suports especials de

la caixa forta núm. 3: col·leccions de joieria i entalles i numismàtica d'Empúries (595 monedes). Continuació amb l'ordenació i correcte emmagatzematge del fons.

- Canvi de l'extensió del format digital de les imatges del fons per correcte assignació a M+ (procés acabat el 2016 en el número 22999).
- Incorporació de les imatges procedents de catàlegs d'exposició, guies i altres publicacions del MAC.
- Documentació, digitalització i incorporació a M+ d'un lot de fitxes de la Junta de Museus corresponen a peces del MAC donades pel Museu del Disseny de Barcelona. Fitxes del Museu d'Art decoratiu i Arqueològic (1903-1906).

01/01/2016 – 31/12/2016. Documentació de la col·lecció d'època ibèrica del MAC Barcelona. 1 tècnic de plantilla MAC Barcelona a temps parcial

- Increment de la col·lecció documentada
- Millora de les dades incloses en el programari M+
- Atenció consultes
- Supervisió del moviment, transport i instal·lació de peces cedides

01/01/2016 – 31/12/2016. Consultes de materials del fons d'època ibèrica, de la col·lecció del MAC Olèrdola i altres consultes.

- Consultes presencials (9 estudis sobre materials d'època ibèrica)
- Consultes no presencials (29 consultes via correu electrònic)

09/03/2016. Inspecció del fons per part de la Sindicatura de Comp-tes. Inspecció basada sobre 45 registres extres aleatoriament. Es va redactar un informe.

16/03/2016. Inspecció del fons per part Del Servei de Museus i Protecció de Béns Immobles. Inspecció basada sobre 8 registres extres aleatoriament. Es va redactar un informe.

07/03/2016. Cessió de peces del fons per a il·lustrar el Llibre documentació fotogràfica de col·leccions. Impulsat pel Servei de Suport Tècnic i Inventari.

DOCUMENTACIÓ MAC OLÈRDOLA

01/01/2016 – 31/12/2016. Documentació de les col·leccions del MAC-Olèrdola. 1 tècnic de plantilla MAC Barcelona a temps parcial

- Donat d'alta al registre 20 peces per MAC Olèrdola.
- Incorporat l'acrònim a tots els registres i normalització de la numeració de 4 dígits.
- Actualització documentació i millores fitxes correccions: estandarització mesures, paraules clau, ubicació, etc.

DIPÒSIT DE MATERIALS ARQUEOLÒGICS DE CERVERA

01/01/2016 – 31/12/2016. Posada en funcionament de la Reserva de Material Arqueològic a Cervera (MAC-Cervera).

El mes de febrer es va dur a terme el trasllat del material arqueològic dipositat al SAM Girona a Cervera (excepte el procedent de les comarques de Girona).

- 2.416 caixes de divers format i 29 palés amb peces pesants
- 99 jaciments arqueològics (530 campanyes)

Han començat els dipòsits de materials procedents de jaciments arqueològics pendents del dipòsit definitiu (el Servei d'Arqueologia i Paleontologia coordina les resolucions).

- 39 dipòsits definitius
- 39 jaciments arqueològics

ORGANITZACIÓ DE CURSOS DE FORMACIÓ

4, 6 i 11/04/2016. Curs nivell administrador de formació en MuseumPlus. Organitzat conjuntament des del Servei de Suport Tècnic a l'Inventari i el MAC amb la col·laboració i el PAU (centre d'atenció a l'Usuari). Curs de nivell avançat destinat als usuaris de MuseumPlus en l'àmbit d'Arqueoxarxa. Total participants: 15 persones.

LABORATORIS DE CONSERVACIÓ – RESTAURACIÓ

Coordinació i execució de la intervenció d'un conjunt de monedes de plata del segle XVII procedents de context marí

Contempla la primera fase de documentació de 1500 monedes de plata (pes, mida, fotografia etc...). Per altra banda, també hem encetat la segona fase del procés de conservació-restauració, que ha inclòs la identificació de patologies i la diagnosi de l'estat de conservació de 300 monedes, seguit de la coordinació i execució de les diferents fases de neteges químiques i neutralitzacions.

Aquestes monedes, després de romandre durant 300 anys sota el sediment marí, presenten una ampla gama de patologies que hem tractat de manera individual per tal d'aconseguir que el relleu dels encunyis torni a ser llegible i per tant pugui ser possible tant el seu posterior estudi com l'exposició futura. Col·laboradors: CRBCC

Intervenció de conservació preventiva i/o conservació-restauració dels objectes exposats tant a l'exposició permanent com a les diferents exposicions temporals que ha organitzat o en què ha col·laborat el MAC

Ha inclòs tasques diverses, entre les quals cal esmentar exercir de correu de peces, el condicionament de les vitrines i la participació durant la recepció de les peces, així com examinar, diagnosticar, decidir i programar totes les fases dels processos que contempla pròpiament la disciplina de la conservació – restauració, damunt d'objectes de ceràmica, metall, de material petri o ossi. Ha calgut realitzar aquestes feines temps abans de la inauguració o bé un cop l'exposició ja ha finalitzat.

Col·laboració en exposicions temporals: La Fi és el Principi, El Geni Culinari, Ossos, Vi Grec, Els Antigors (Mallorca), El Joc, La Fortalesa dels Vilars, Històries de Tocador, Caps Tallats.

Coordinació i execució de la intervenció d'un conjunt de monedes de plata dels segles XI-XII

Primera fase de documentació arqueològica i execució de conservació-restauració d'un total de 2.500 monedes fragmentaries o senceres. Contempla l'examen organolèptic, la redacció de fitxes tècniques, la presa de mesures bàsiques de cada peça i diferents tipus de neteges químiques per avaluar el posterior tractament més efectiu i neutre. Col·laboradors: UAB i Servei d'Arqueologia de Catalunya

Conservació preventiva a les sales permanents i a les reserves del MAC

Revisió periòdica i gestió de la conservació preventiva de les sales d'exposició permanent i de les reserves, que inclou des de l'avaluació de l'estat de les vitrines que contenen material arqueològic a la planificació de la instal·lació i seguiment de funcionament de les cambres estanques on es diposita material arqueològic. Durant el 2016 s'ha instal·lat una nova cambra de conservació per a l'arxiu fotogràfic, millorant l'anterior cambra que existia, s'han millorat les condicions

de la cambra estanca preparada per a metalls arqueològics i s'ha fet el seguiment climàtic de diverses sales.

Coordinació dels estudiants de pràctiques en conservació-restauració

Coordinació i seguiments dels estudiants del grau de conservació-restauració amb l'objectiu de contribuir en la seva formació sobre aquesta disciplina alhora que coneixen la metodologia habitual de treball dins d'un museu. Aquestes pràctiques es realitzen en el marc dels convenis amb les respectives institucions i formen part de les assignatures curriculars que els estudiants han de realitzar. Així mateix, hem participat en el tribunal del Treball de Fi de Grau d'un d'aquest estudiants.

Durant el 2016 hem comptat amb dos estudiants de l'Escola Superior de Conservació Restauració de Béns Culturals de Catalunya (Barcelona) i amb una estudiant de *Haute École Arc Conservation-restauration* (Neuchâtel, Suïssa).

Gestió de la instal·lació Dipòsit de Patrimoni Cultural (MAC-Cervera)

El nou dipòsit de Patrimoni Cultural de Catalunya es va inaugurar el 2015, tot i que no es va poder dotar de tota la infraestructura necessària, de forma que durant el 2016 hem continuat amb la segona fase de condicionament, per al bon funcionament i la correcta manipulació del material arqueològic provinent de tota Catalunya que acull. Durant el 2016 ens hem centrat en la instal·lació de noves prestatgeries especialitzades per a material manual o de paletització, en la realització de l'etiquetatge correcte i en definir i implementar sistemes d'emmagatzematges adequats.

Difusió de conservació- restauració vinculada al MAC

Xerrades als grups escolars dintre del taller "Coneix el passat". S'explica en que consisteixen les tasques de conservació – restauració acompanyat dels materials arqueològics sobre els que estem treballant en cada moment per poder mostrar les feines realitzades al laboratori del MAC. Exposició dels processos que se segueixen i la problemàtica que ens trobem, acompanyat d'una petita part pràctica amb la maquinària que utilitzem.

Atenció a estudiants de conservació-restauració. Sovint, estudiants tant del Grau de Conservació/Restauració de BBAA com de ESCRBCB ens demanen informació sobre la forma com gestiona el MAC la conservació preventiva o la prevenció, ja que forma part dels treballs que realitzen pels seus respectius estudis.

EXPOSICIONS

EXPOSICIÓ PERMANENT

Projecte de conceptualització i avantprojecte per a la renovació de l'exposició permanent Sala Mòn Romà

EXPOSICIONS TEMPORALS

30/9/2015 -10/1/2016 Caps Tallats. Símbols de poder. Producció pròpia: Museu d'Arqueologia de Catalunya. Col·laboradors: Hewlett Packard, Obra Social La Caixa. Comissaris: M.C. Rovira-Hortalà, Gabriel de Prado. Lloc: MAC- Barcelona / Sala gran d'exposicions (450 m²).

Inclou: 59 peces arqueològiques (ibèriques i celibèriques) i elements antropològics d'arreu del món d'èpoques diverses. 5 Audiovisuals, 3 Interactius. Peces cedides per 3 seus del MAC i 8 entitats més d'àmbit català i espanyol: MAC-Barcelona, MAC-Girona, MAC-Ullastret, Museo de América. Madrid. Museo Arqueológico de Badajoz, Museo Nacional de Antropología. Madrid, Museo Numantino. Soria, Museu Ca n'Olivé. Cerdanyola del Vallès, Museu Etnològic de Barcelona, Museu de Granollers, Museu de Prehistòria de València

Exposició dedicada al cap trofeu i a la seva significació des de l'antiguitat fins als nostres dies. Les peces d'època ibèrica (essencialment armes i restes humanes de caire ritual, així com ceràmiques i altres metalls) de les col·leccions del MAC es posen en diàleg amb materials arqueològics i etnològics d'altres museus de la resta de Catalunya i de l'estat espanyol per tractar el fenomen des d'una àmplia perspectiva. També integren l'exposició 4 audiovisuals de producció pròpia i 3 punts interactius (dos els interactius són jocs didàctics produïts en el marc del Projecte Europeu ArcAFE).

28/1/2016- 6/3/2016. Deltebre I. Història d'un Naufragi. Exposició itinerant: Coproducció del Museu d'Arqueologia de Catalunya / MARQ / Vinos de Alicante. Comissaris: Gustau Vivar, Ramon Buxó. Lloc: MAC - Barcelona / Sala gran d'exposicions (450 m²)

Inclou: 376 peces arqueològiques del derelict de Deltebre I, procedents del Centre d'Activitats Subaquàtiques de Catalunya, cedides per la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Cultural – Generalitat de Catalunya. 1 Audiovisual

Descripció. Implantació de l'exposició itinerant creada a partir dels

Exposicions temporals	2014	2015	2016
Creació pròpia	1	4	3
Coproducció	2	2	3
Itinerants producció externa	1	0	1
TOTAL	4	6	7

resultats de les excavacions del CASC al jaciment subaquàtic de Deltebre I (una nau de transport militar anglesa que es va enfonsar al Delta de l'Ebre durant la Guerra del Francès, l'any 1813). Es presenten materials arqueològics característics d'un navili de guerra del s.XIX (parts de la nau, canons, munició) i bens dels comandaments i dels mariners que formaven la tripulació (peces d'indumentària, d'ús personal, estris de nevegació, vaixela, coberts, ampolles de vi i monedes). Són peces de cuir, fusta, metall, vidre i ceràmica en un estat de conservació excepcional.

4/2/2016- 28/3/2016. Quan les pedres parlen. El Megalitisme a Catalunya. Exposició itinerant produïda per la Universitat de Barcelona – Grup de Recerca DIDPATRI (gestionada per “Molècula. Xarxa de Professionals en Museografia”). Comissaris: Rafel Sospedra, Santi Molera. Lloc: MAC – Barcelona / Anella Central (50 m2)

Descripció. Exposició itinerant creada per difondre el coneixement més actualitzat sobre els megàlits a Catalunya. Plantejament didàctic, concretat en una museografia que combina plafons gràfics, 3 petites recreacions escenogràfiques amb rèpliques de peces arqueològiques, una maqueta i un audiovisual.

31/3/2016-26/6/2017. El geni culinari. Innovacions que marquen la nostra cuina. Producció pròpia: Museu d'Arqueologia de Catalunya amb el suport del Campus de l'Alimentació – Universitat de Barcelona, Fundació Alícia, Fundació Institut Català de la Cuina i de la Cultura Gastronòmica. Col·laboradors: Bodegues Sumarroca, elBullifoundation, Embotits Salgot, Formatgeries Cantonigros, GROUPESEB – Moulinex, Hewlett Packard, UNESCO Chair on Food, Culture and Development. Barcelona – UOC. Comissari: Lluís Garcia Petit. Lloc: MAC- Barcelona / Sala gran d'exposicions (450 m2)

Inclou: 125 elements arqueològics, 5 rèpliques de cranis, 10 Objectes contemporanis, 7 Audiovisuals

Els materials arqueològics han estat aportats per les seus del MAC i 6 entitats més: MAC-Barcelona, MAC-Empúries, MAC-Girona, MAC-Ullastret, Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni Cultural – Generalitat de Catalunya, Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles, Museu d'Història de Sabadell, Museu de Prehistòria de València, Museu de les Terres de l'Ebre, Museu de Lleida. Exposició dedicada a l'alimentació, amb la innovació com a fil conductor. Proposa una reflexió, a partir de materials arqueològics i d'objectes contemporanis, sobre la cuina tradicional i la cuina creativa, sobre l'origen i l'evolució de certs plats. Es presenten un centenar de peces i materials arqueològics diversos: restes humanes (i rèpliques de fòssils), restes vegetals i animals, estris de cacera, pesca, culinària i servei de taula (de pedra, ceràmica i metall) datats entre el paleolític fins a l'edat del ferro, procedents majoritàriament de jaciments arqueològics catalans i un valencià. A més es recrea escenogràficament una sitja de l'edat del ferro amb el seu contingut original. La museografia es completa amb 7 audiovisuals de producció pròpia (un d'introducció i 6 clips que recreen fites de la innovació humana vinculades a l'alimentació i a plats d'ahir i d'avui).

28/07/2016 – 25/09/2016. A la recerca dels tresors perduts. Aquest any celebrem el 35è aniversari de la pel·lícula A la recerca de l'Arca Perduda, considerada per la crítica internacional com el millor film d'aventures i acció de tota la història. Indiana Jones ha estat també un referent per a que molts joves encaminessin la seva trajectòria professional a l'arqueologia, tot veient les aventures de l'heroi. Coproduïda Museu d'Arqueologia de Catalunya i Rubens Produccions

29/9/2016- 29/1/2017. El vi grec. De l'antiguitat als cellers catalans actuals. Producció pròpia: Museu d'Arqueologia de Catalunya amb el suport de l'INCAVI, ICAC – Institut Català d'Arqueologia Clàssica, ICRPC – Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural. Col·laboradors: Euroselecció / Riedel, Mòn del Cava, Celler Parató, Vins

USOS EXPOSICIÓ TEMPORAL

No s'inclouen: 1) Mostres: exposicions situades en un lloc de pas sense control d'accés. 2) Exposicions itinerants promogudes pel centre: exposicions organitzades pel centre que circulen per altres centres del territori

Títol exposició	Data inici	Data final	Dies oberta	Nombre d'usos
Caps tallats. Símbols de poder	30.09.15	10.01.16	103	9.746
Deltebre I. Història d'un naufragi	28.01.16	06.03.16	39	4.154
Quan les pedres parlen	04.02.16	28.03.16	54	4.854
El geni culinari	31.03.16	26.06.16	88	13.148
A la recerca dels tresors perduts	28.07.16	25.09.16	60	4.206
El Vi grec	29.09.16	29.01.17	123	9.387
Ossos	03.11.16	22.01.17	81	6.175
Total			548	51.670

Sumarroca. Comissari: Xavier Aquilué. Lloc: MAC- Barcelona / Sala gran d'exposicions (450 m²)

Inclou: 47 elements arqueològics, Material enològic aportat per entitats i empreses vinculades a l'enologia, 6 publicacions antigues sobre vitivinicultura a Catalunya, 20 llibres actuals sobre història del vi i enologia, 2 Audiovisuals

Els materials arqueològics els han aportat les seus del MAC i altres museus de Catalunya i de Madrid: MAC-Barcelona, MAC-Empúries, MAC-Girona, MAC-Ullastret, Museo Arqueológico Nacional. Madrid, Museu de Mallorca, Museu de l'Empordà. Figueres, Museu d'Art. Girona, Vinseum – Museu de les Cultures del Vi

Descripció. Exposició temporal de producció pròpia que mostra les similituds i diferències entre la cultura antiga i la nostra a partir del vi així com les arrels de la vitivinicultura catalana. A partir de la comparació entre materials arqueològics, ampolles i estris enològics contemporanis, es descobreixen aspectes sobre la agricultura de la vinya, el comerç i el consum del vi en cada època. La museografia es completa amb 2 audiovisuals de producció pròpia dedicats a la dimensió cultural de vi al llarg de la història, un zootrop i una escenografia que recrea una sala de banquets de l'antiga Empúries amb el mobiliari i la vaixela grega.

3/11/2016 – 22/01/2017. Ossos un viatge a l'època medieval de la mà de l'antropologia física. Coproduïda amb la Diputació de Barcelona. Comissàries: Elena García Guixé, Amàlia Valls Martínez. L'exposició "Ossos: un viatge a l'època medieval de la mà de l'antropologia física" ens apropa a les condicions de vida de les poblacions catalanes entre els segles VIII i XV a través de l'estudi de les restes d'esquelets localitzades en jaciments arqueològics situats bàsicament a la Catalunya Central. L'exposició explica com vivien i morien els nostres avantpassats de l'edat mitjana i aprofundeix en diferents aspectes de la seva vida a partir de la utilització de diverses tècniques de l'antropologia física –la ciència que estudia les restes òssies– i la paleopatologia –la ciència que estudia les malalties que van patir persones o animals del passat. A partir de 2017. L'exposició serà itinerant

ITINERÀNCIA D'EXPOSICIONS MAC

Històries de Tocador. Implantació a l'Arkeologi Museoa de Bilbao (Biscaia). Febrer de 2016.

La dècada prodigiosa. L'arqueologia catalana un instrument vertebrador al servei de la Mancomunitat de Catalunya. 1914-1924. Implantació a MAC Empúries, març de 2016

El geni culinari. Innovacions que marquen la nostra cuina. Implantació al MAC - Girona, març 2017

El Vi Grec. De l'antiguitat als cellers catalans actuals. Implantació al MNAT

Caps Tallats. Símbols de poder. Implantació al Museu de Prehistòria de València

PARTICIPACIÓ A EXPOSICIONS NACIONALS/INTERNACIONALS

100 anys dels Antigors a Ses Salines (Mallorca)

PROJECTES DE PROPERES EXPOSICIONS

Adaptacions de La fortalesa dels Vilars d'Arbeca. Terra, aigua i poder en el món iber. Producció del Museu de Lleida. Data prevista d'inauguració: febrer 2017

Producció de Navegants d'aiguamolls. 2000 anys de secrets enfonsats. Producció pròpia. Data prevista d'inauguració: març 2017

La Draga. El poblat dels prodigis. Data prevista d'inauguració: setembre 2017

Projectes d'intercanvi d'exposicions temporals amb el Museo del Jade - Costa Rica. "Jade" - "L'esplendor dels castells medievals catalans". Dates previstes d'inauguració: març 2018

ACTIVITATS

Durant l'any 2016 la seu de Barcelona del Museu d'Arqueologia de Catalunya ha ofert un ampli ventall d'activitats, totes elles al voltant de l'arqueologia i l'activitat del propi museu. Algunes d'aquestes han comptat amb la participació d'antics i nous lligams col·laboratius que el museu ha mantingut amb institucions públiques i privades. Aquestes han estat: Arqueonet, Associació d'Arqueòlegs de Catalunya, Associació cultural 48h Open House Barcelona, Fundació Àl·cia, Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural (ICRPC), Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC), Institut Català de la Vinya i el Vi - INCAVI (DO Alella, DO Catalunya, DO Conca de Barberà, DO Costers del Segre, DO Empordà, DO Montsant, DO Penedès, DO Pla del Bages, DOQ Priorat, DO Tarragona, DO Terra Alta i Institut del Cava), Societat Catalana d'Arqueologia i Societat Catalana d'Egiptologia.

Pel que fa a la tipologia d'activitats, aquestes han tingut un caràcter força heterogeni (conferències, seminaris, visites guiades, tallers familiars, tastos de vi, sopars, rol en viu...) així com també l'ha tingut la seva temàtica. Algunes de les activitats han sigut més especialitzades, tot buscant un públic més vinculat professionalment amb l'arqueologia i les ciències que l'envolten. Altres, en canvi, canvi, han girat entorn a la temàtica de les exposicions temporals que hi ha hagut programades durant l'any: "Deltebre I. La història d'un naufragi", "Megalitisme a Catalunya. Quan les pedres parlen", "El Geni Culinari. Innovacions que marquen la nostra cuina", "A la Recerca dels tresors perduts. Homenatge a l'arqueòleg cinematogràfic Indiana Jones", "El vi grec. De l'antiguitat als cellers catalans actuals" i "Ossos. Un

viatge a l'època medieval de la mà de l'antropologia física". Aquestes últimes, han estat pensades i programades tan per a un públic no especialitzat, però si interessat en l'arqueologia i en el patrimoni arqueològic, com bé poden ser les activitats familiars, les demostracions d'arqueologia experimental i les visites guiades.

Pel que fa a les activitats dirigides a públic general no especialitzat, caldria destacar el cicle de tastos de vins que el museu va organitzar amb l'INCAVI i les 12 DO de Catalunya. Aquest cicle, vinculat a l'exposició "El vi grec. De l'antiguitat als cellers catalans actuals" ha estat una activitat que tot i ser diferent a les activitats presentades fins ara, ha tingut una gran acollida entre el nostre públic i generant-ne de nou.

Finalment, i seguint la tònica d'anys anteriors, remarcar l'alta participació a la "Nit dels Museus", vetllada en la que el Museu obri les seves portes i proposa visites i tallers a tot tipus de públics.

ACTIVITATS ESPECIALS

02/02/16-23/03/16. Taller de calligrafia de Capitalis Romana a pinzell. Oriol Miró.

06/03/16. Visita especial Dia Internacional de les Dones.

21/05/16. Nit dels Museus.

30/06/16. Jornada de dibuix arqueològic. Organitzada per l'Associació d'Arqueòlegs de Catalunya i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

USOS PER ACTIVITATS PRÒPIES (Suma de totes les participacions dels visitants en les activitats organitzades pel propi equipament)			
	N activitats (nombre d'activitats organitzades pel propi equipament)	N sessions (nombre de vegades que es repeteix una mateixa activitat organitzada pel propi equipament)	Total usos (nombre de participacions dels visitants a activitats organitzades pel propi equipament)
Activitats per a públic escolar	23	413	10.352
Activitats per a públic especialitzat	2	28	555
Activitats per a públic familiar	9	441	9.125
Activitats per a públic general	8	37	1.915
Total	42	919	21.947

VISITANTS ACCÉS UNIVERSAL	
Dia	Nombre visitants
Nit dels Museus	5.228
Dia Internacional dels Museus	148
Jornades Europees del Patrimoni	134
Activitats per a públic Dia de gratuïtat mensual o setmanal	1.264
Festa Major Local (La Mercè)	477

30/06/16. Presentació de la Guia del Museu d'Arqueologia de Catalunya

04/07/2016-08/07/2016; 11/07/2016-15/07/2016;

19/07/2016-22/07/2016. **Casals d'Estiu**

04/07/2016-05/07/2016; 11/07/2016-13/07/2016;

18/07/2016-20/07/2016. **Festival Grec Barcelona**

30/07/2016. **Joc de Rol**

17/09/2016. **Jornades Europees del patrimoni**

22/09/2016. **Presentació** del núm. 56 de la revista *Empúries*

22/10/2016. **48 h Open House**

06/10/2016. **Acte inaugural de la VIII Reunió Internacional d'Arqueologia de Calafell** "La metallúrgia del ferro i la formació de les societats complexes a la Mediterrània occidental (1 mil·lenni aC)". Ajuntament de Calafell, ICAC, UB i MAC

19/11/2016. **Dia Internacional del nen.** La infància durant la prehistòria i la història antiga: entre el lleure i l'aprenentatge.

31/11/2016. **Tot Sants**

28/12/2016 - 29/12/2016 - 30/12/2016. **Nadal al MAC**

ACTIVITATS VINCULADES A EXPOSICIONS TEMPORALS

Caps tallats. Símbols de poder (29/09/2015 – 10/01/2016).

26/01/2016. Presentació del catàleg de l'exposició; Visites guiades.

Viri Antiqui (01/12/2015 – 24/01/2016).

Conferència; Visita guiada.

Deltebre I (28/01/2016 – 06/03/2016).

Conferències: Història de l'arqueologia Subaquàtica de Catalunya i Presentació de l'ICTINEU 3. Projectió documental: El Triunfante. Visites guiades.

El megalitisme a Catalunya (04/02/2016 – 08/03/2016).

03/02/2016. Taula – rodona. Participants: Ramon Vinyes, Pablo Martínez i Joan López.

20/02/2016. Visita guiada.

Geni Culinari: innovacions que marquen la nostra cuina

(31/03/2016 – 26/06/2016)

09/03/2016; 07/04/2016; 11/06/2016. Sopars amb geni

Demostracions – tallers:

21/05/2016 Escorxament d'animal amb ganivets de sílex.

16/04/2016 Sopa fet amb còdols roents i la cuita de daus de carn sobre llosa de pedra.

30/04/2016. Elaboració de galetes prehistòriques

04/06/2016. Encendre el foc.

Cinefòrum: (26/05/2016) Le Grande Bouffe i (21/06/2016) Satyricon de Fellini.

Conferències:

14/04/2016. Conferència a càrrec de Lluís Garcia.

05/05/2016. El laboratori de conservació/restauració: preparar els objectes exposats, per llepar-se els dits; a càrrec de l'Isabel Moreno.

12/05/2016. Si cuinar ens fa humans, deixarem de fer-ho?; a càrrec d'en Toni Massanés

08/06/2016. L'alimentació al paleolític; a càrrec del Dr. Eudald Carbonell i la Dra. Cinta Bellmunt.

Debats a tres bandes:

02/05/2016. Dieta paleolítica, realitat o invenció.

23/05/2016. Ètica culinària: del canibalisme al veganisme.

A la recerca dels tresors perduts. Homenatge a l'arqueòleg cinematogràfic Indiana Jones (28/07/2016 – 25/09/2016).

18/09/2016. Projectió de curtsmetratges fan-films i conferència "Indiana Jones i els seus tresors. Realitat i ficció"

El vi grec. De l'antiguitat als cellers catalans actuals

(29/09/2016 – 29/01/2017)

Tastos de vins:

Octubre: Dia 1 – DO Alella; Dia 8 – DO Catalunya; Dia 15 – DO Conca de Barberà; Dia 22 – DO Montsant; Dia 29 – DO Empordà

Novembre: Dia 5 – DO Costers del Segre; Dia 12 – DO Penedès; Dia 19 – DO Pla del Bages; Dia 26 – DOQ Priorat

Desembre: Dia 3 – DO Tarragona; Dia 10 – DO Terra Alta

Conferències:

05/10/2016. Arqueobotànica del vi i de la vinya. A càrrec del Dr. Ramón Buxó (MAC Girona).

19/10/2016. Beure vi a casa a l'antiga Grècia: aliment per al cos i l'ànima. A càrrec del Dr. Xavier Aquilué i Sr. Pol Carreras (Centre Iberia Graeca).

17/11/2016. El consum de vi grec a l'àmbit públic. A càrrec del Dr. Jesús Carruesco (ICAC).

01/12/2016. El consum del vi grec en la cultura ibèrica. A càrrec del Sr. Antoni Rojas (ICRPC-Universitat de Girona).

Debats:

18/10/2016. La producció vitivinícola: de l'antiguitat als nostres dies.

Seminari:

11/11/2016. Visions del patrimoni enològic: El vi a l'antiga Grècia i a l'actualitat.

Ossos. Un viatge a l'època medieval de la mà de l'antropologia física (03/11/2016 – 22/01/2017)

Conferència:

14/12/2016. Com estudiar l'alimentació en les poblacions del passat; a càrrec d'Elena Garcia.

Visita guiada.

03/12/2016. Visita a càrrec de la comissaria, Elena Garcia.

ACTIVITATS FAMILIARS DE CAP DE SETMANA

Gener, maig, setembre. La vida quotidiana dels romans. Visita a les

sales de Roma i excavació.

Febrer, juny, octubre. Una tomba de l'antic Egipte. Ritual de momificació egípcia.

Març, juliol, novembre. Coneixes els ibers? Visita a les sales d'ibers i excavació.

Abril, agost, desembre. L'evolució humana i la Prehistòria. Visita a les sales de prehistòria i excavació.

Gener-abril. Tardes de Cinema al MAC

CICLES DE CONFERÈNCIES

Cicle de conferències "Projectes arqueològics catalans a l'Àfrica"

13/10/2016. "L'Osireion d'Oxirrinc (El-Bahnasa, Egipte)" a càrrec de la Dra. Maite Mascort.

20/10/2016. "Los orígenes de los humanos modernos en África oriental" a càrrec del catedràtic de la UCL Ignacio de la Torre.

10/11/2016. "Art rupestre i arqueologia del Sàhara Occidental", a càrrec del Dr. Narcís Soler.

15/12/2016. "El projecte de recerca arqueològica a Althiburos (Túnia, El Kef)", a càrrec de la Dra. Carme Belarte.

- Conferència: (MORENO MARTÍNEZ I.; CLAVERIA, M.: "Arqueología y conservación. Análisis complementarios para la interpretación de varios retratos del Museo d'Arqueologia de Catalunya", dintre del marc de la VIII Reunión de Escultura Romana en Hispania Còrdova-Baena, 5 al 8 d'octubre de 2016. Col·laboradors: UAB

- Conferència: "El laboratori de Conservació / Restauració: preparar els objectes exposats per a llepar-se els dits", dintre del marc d'activitats de l'exposició "El Geni Culinari: innovacions que marquen la nostra cuina". Barcelona, 5 de maig de 2016

MASTER-CLASSES AMB LA COL.LABORACIÓ D'ARQUEONET

06/04/2016. "Accions polítiques de dones i empoderament femení a la República romana" a càrrec de la Dra. Mª Dolors Molas Font.

13/04/2016. "La democràcia atenenca" a càrrec del Dr. Daniel Gómez Castro

20/04/2016. "Mesopotamia, el sur de Iraq: qué fue, qué queda" a càrrec del Dr. Pedro Azara (UB)

27/04/2016. "El mite de la vaca celeste" a càrrec del Dr. David Rull (UAB,UOC)

14/06/2016. Acte de cloenda del curs d'Estudis sobre Història i Civilització del Pròxim Orient i la Mediterrània Antiga (EPOMA)

04/10/2016. Acte d'inauguració del cicle de master-class Estudis sobre Història i Civilització del Pròxim Orient i la Mediterrània Antiga (EPOMA)

02/11/2016. "Imatge i Poder. La funció dels frescos als palaus de l'Edat del Bronze a l'Egeu" a càrrec de la Dra. Teresa Magadán.

09/11/2016. "Dels jeroglífics a l'alfabet: origen de les lletres alfabètiques en els jeroglífics egipcis" a càrrec del Dr. Josep Cervelló.

16/11/2016. "La representació dels orígens de Roma a la història de l'art", a càrrec la professora Mònica Miró Vinaixa.

23/12/2016. "L'aparició i consolidació de les primeres societats agrícoles en el Pròxim Orient", a càrrec del Dr. Miquel Molist.

Presentació de llibres: "Cicle de Lectures de la història"

20/01/2016. "Escrituras, lengua y cultura en el Antiguo Egipto", del Dr. Josep Cervelló.

02/02/2016. "In nomine ecclesie consecrata est: els nous espais cristians dins de la ciutat clàssica (segles III-IV d.C.)", del Dr. Carles Buenacasa i la Dra. Jordina Sales.

08/03/2016. "La conquista de Egipto por los hicsos", del Dr. Javier Martínez.

ADEQUACIÓ DEL LABORATORI DE PALEOMETAL·LÚRGIA

Preparació de l'espai pel Curs del Servei d'Arqueologia "Paleocarpologia" (desembre 2016)

WORK SHOP ÀREA D'ANTIGUITAT TARDANA I VISIGOTS

12 de febrer de 2016

La col·lecció visigoda del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Context i estudis

Participants 7.

Organitzat pel Museu d'Arqueologia de Catalunya.

PUBLICACIONS

Guia del Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC Barcelona). Ed. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. 153 pp. Barcelona, 2016.

Working with buried remains at Ullastret (Catalonia). Proceedings of the 1st Mac International Workshop of Archaeological Geophysics. Edició, a càrrec del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Ullastret, de les actes del workshop internacional sobre prospecció geofísica celebrat a Ullastret l'any 2012.

Viri Antiqui. Qüestions d'interpretació. Ed. Museu d'Arqueologia de Catalunya, Departament de Cultura i Universitat Autònoma de Barcelona

Revista Empúries. Ed. Dept. Cultura, número 56, 318 pp. Barcelona, 2016

L'any 2016 el MAC-Empúries ha coeditat, juntament amb el Museu de l'Anxova i de la Sal de l'Escala (MASLE), l'Ajuntament de l'Escala i el Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí, el catàleg de l'exposició temporal organitzada conjuntament (a Empúries i al MASLE): Boix, L., Tremoleda, J. (coord.), *Una mar de vinyes. El conreu de la vinya i el vi a Empúries, l'Escala i el Montgrí*, Girona, 2016.

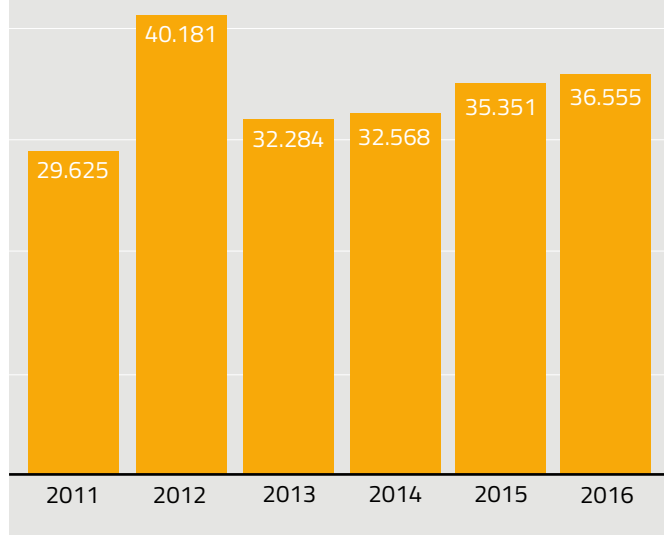
POLÍTIQUES DE PÚBLICS: ELS VISITANTS

El 2016 el Museu d'Arqueologia de Catalunya Barcelona va acollir 36.555 visitants.

Els visitants centren la seva participació en la visita lliure a les exposicions permanents i temporal i els tallers i activitats vinculades. Les activitats que més han notat un increment de visitants han estat les integrades als Cicles de Conferències, que han incrementat en 1200 aproximadament els seus participants. La participació en la nit dels museus també ha generat un substancial increment, amb més de 5.000 visitants.

Visites al Museu d'Arqueologia de Catalunya BCN. 2011-2016

L'OFERTA EDUCATIVA

VISITES. 2011-2016			
	Grup escolar - alumnat	Docents	Total
2011	4.987	966	5.953
2012	5.157	1.595	6.768
2013	7.335	1.106	8.441
2014	8.235	1.672	9.907
2015	9.584	1.555	11.253
2016	9.532	1.514	11.046

El Museu d'Arqueologia de Catalunya dins la seva oferta educativa va programar pel curs 2014-2015 vint-i-tres activitats, entre visites guiades i tallers, de les quals va programar cinc noves activitats focalitzades en les matemàtiques i l'origen de la filosofia. Durant l'any 2015 han participat 12.074 persones en les visites guiades i tallers oferts pel MAC Barcelona, que representen un increment del públic escolar/educatiu d'un 9,4%.

La concertació de visites i tallers per nivells es distribueix entre primària, en un 44,4%, secundària, en un 43,6%, universitaris, un 5,3%, batxillerat, un 3,6%, i cicles formatius un 2,5% i 0,6% altres.

COL·LABORACIONS AMB CENTRES EDUCATIUS

Durant el 2015 s'han desenvolupat tres accions en col·laboració amb els centres Escola Joan Pelegrí, l'institut Josep Pla del barri d'Horta i el centre Bosch de Montjuïc.

S'endega un nou projecte educatiu pilot entre el MAC, l'Escola Joan Pelegrí de Barcelona i el centre del barri del Poble Sec El Sortidor, en el marc de l'aprenentatge servei. Dues alumnes del centre treballen el seu projecte de recerca de batxillerat en un format d'aprenentatge servei. L'acció d'aprenentatge servei es preveu tingui continuïtat durant el curs 2016/2017 atès que gaudeix de l'acord del departament d'Ensenyament.

El MAC Barcelona va presentar el 29 de juny les seves activitats educatives pel curs 2014/2015 a la jornada que va organitzar el Consell de Coordinació Pedagògica a CosmoCaixa.

L'Institut Josep Pla va proposar un alumne per desenvolupar part del seu treball de recerca amb les col·leccions exposades del museu.

El centre Bosch de Montjuïc va col·laborar amb el MAC amb la concreció de la prova pilot de l'activitat educativa per a secundària Art i Arqueologia, al voltant de la utilització de les xarxes socials des d'un punt de vista formatiu. Aquesta col·laboració ha permès concretar i provar l'activitat per a ofertar-la dins el paquet de propostes educatives.

GESTIÓ DELS RECURSOS EDUCATIUS

Durant el 2015 es va treballar una proposta de dinamització i captació de nous públics que es va focalitzar en disposar d'un document de treball per a optimitzar la participació de públics en el marc del programa MAC&EDUCACIÓ. La proposta fa una anàlisi de la visualització externa del MAC i de la seva línia educativa i es fan propostes de futur per millorar-ne l'impacte. En aquesta línia es van reformar els espais de l'aula taller.

El 19 d'octubre la nova empresa de concertació de visites ICONO Serveis Culturals assumeix per concurs públic la concertació de visites i la gestió de monitors.

ESTRATÈGIA DIGITAL; WEB, BUTLLETÍ MENSUAL I XARXES SOCIALS

El Museu d'Arqueologia de Catalunya ha apropiat la informació de les seves programacions mitjançant tres eines digitals: la web www.mac.cat, el butlletí digital i els canals digitals vinculats a les principals xarxes socials. El 2016 s'han creat els nous sites de MAC Barcelona i MAC Girona, s'ha carregat tot el contingut.

L'estratègia digital conceptualitza el web www.mac.cat com el centre dels continguts en format digital. Durant el 2016 han consultat el web 172.159 usuaris, ha tingut 248.016 sessions i s'han obert 912.993 pàgines, amb una mitjana de 3,68 pàgines per sessió. La durada mitjana per sessió és de 2 minuts amb 38 segons.

Del tota de pàgines vistes un 7,5% fa referència a consultes a la home del mac, un 4,4% a la seu del MAC Empúries, un 2,5% a la seu de MAC Barcelona, un 1,8% a la seu de MAC Ullastret i un 1,5 a la seu del MAC Girona. L'apartat de les seus és el més consultat amb un 39% de consultes a la seu de Barcelona, un 30% a la seu d'Empúries, un 11.5% a la seu d'Ullastret, un 10.5% a la seu de Girona, un 5% a la seu d'Ollerdola i un 2% al CASC. Quan a pàgines específiques d'activitats destaquen la Ruta dels Ibers amb 3.134 visites, l'exposició del vi grec amb 2.967 i els concerts al forum d'Empúries amb 2.811.

A nivell demogràfic l'edat dominant de consulta del web està centrada en la franja de 24 a 44 anys i són homes en un 60%.

El web és consultat dominantment en català-castella. El navegador utilitzat és chrome en un 60% dels usuaris i en un 17% en safari. Un 61% de les persones utilitzen sistema operatiu android i un 37% Apple. Un 40% de les visites al web s'han realitzat des d'un telèfon mòbil o un tablet.

El butlletí digital durant el 2016 ha registrat un increment de prop d'un 50% en el nombre de persones que han demanat subscripció, passant a gestionar una base de dades de més 6.323 que volen rebre informació de les activitats i novetats del museu

El butlletí manté una periodicitat mensual, quan a la difusió de les nostres activitats, completant el seu abast amb la tramesa del que anomenen destacats, recurs per a difondre activitats específiques o

convocatòries d'inauguracions. Durant el 2016 s'han fet 115 trameses entre els butlletins d'activitats mensuals i els destacats d'activitats amb un volum de correus electrònics equivalent a 526.271. La taxa d'obertura mitjana dels butlletins és d'un 41%.

Quan a la participació i impacte en les xarxes socials s'han incrementat tant [@macarqueologia](https://www.facebook.com/macarqueologia) com [facebook.com/macarqueologia](https://www.facebook.com/macarqueologia) com [instagram.com/macarqueologia](https://www.instagram.com/macarqueologia). L'engagement general situa el MAC entre els 10 museus que més bé utilitzen els seus recursos digitals.

La Nit dels Museus el MAC va ser els 3è museu més mencionats a XXSS

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Visites web	165.966	185.536	178.174	184.997	223.304	248.016
Visites noves	120.460	127.478	122.049	131.347	155.196	168.898
Visites usuaris recurrents	45.506	59.058	56.125	51.799	68.108	79.118
Facebook (seguidors)	765	2.003	3.460	5.142	6.690	9.082
Twitter (seguidors)	265	1.843	4.478	6.650	8.581	10.916
Youtube (visualitzacions)	7.522	17.207	15.569	68.635	76.023	86.207

CENTRE DE DOCUMENTACIÓ, ARXIU D'IMATGES

CONFERÈNCIES

1-XI-2016/31-XII-2016

Programa Memòria Viva de l'Arqueologia Catalana

Enguany s'han editat dos vídeos dels enregistraments realitzats el 2015 a Domingo Gamito, personatge clau de les excavacions d'Empúries, ànima del jaciment fins a la seva jubilació l'any 1992 i a Antonio Bregante, dibuixant del Museu d'Arqueologia que destacà pels seus dibuixos preciosistes i per les seves aportacions en el dibuix de l'Art rupestre. El seu testimoni vital és una font d'informació de primera mà per a ajudar a reconstruir la història de la Institució i de l'Arqueologia especialment en els anys que precedents a l'etapa democràtica. També s'han transcrit íntegrament les entrevistes enregistrades el 2015. I s'ha realitzat una nova entrevista.

1-1-2016/30-4-2016

Documentació del fons Colominas Rubiralta

Enguany s'ha continuat amb la tasca de documentació de l'important Fons Colominas/Rubiralta donat el 2012 pels hereus de Josep Colominas Roca (1883-1958), i del seu gendre Lluís Rubiralta (1902-1980). Josep Colominas va ser investigador del Servei d'Arqueologia de l'Institut d'Estudis Catalans, mentre que el seu gendre, impressor d'ofici, va participar al salvament del patrimoni durant la Guerra civil. Així, el 2015 s'han començat a documentar les fotografies de Mallorca fruit de les exploracions que Josep Colominas va realitzar a l'illa.

1/1/16-31/12/16

Digitalització del fons analògic de l'inventari del Museu

Digitalització de FN3 7913 negatius del fons d'inventari analògic del MAC. Enquadrament amb photoshop de la imatge, titulació identificació i ordenació en dos arxius diferents per ordre de fons i per número d'inventari.

1/1/16-31/12/16

Neteja de fitxes d l'Institut d'Estudis Catalans

Items: 400. Estabilització, conservació, col·locar fitxa a fitxa en sobres de conservació de polietilè i arxivament definitiu en caixes de ph neutre i lliure de càrrega alcalina. Les fitxes estan ordenades per nom de jaciment i per ordre alfabètic de la A (Aguilar de Anguita) a la Z

1/1/2015-31/1/2015

Registre de les fitxes del Repertorio Iconográfico de España (RIE)

Paral·lelament, a partir de 1914 la Junta directiva de l'Exposició Internacional d'Indústries Elèctriques que s'havia de celebrar a Barcelona l'any 1918 va plantejar a l'Ajuntament de Barcelona la necessitat de completar aquest esdeveniment amb una magna exposició d'Art i d'Arqueologia. Així, amb l'aprovació del consistori hom es posà a treballar en un vast compendi de fotografies que sistematitzades en fitxes representarien el treball previ d'aquesta exposició que finalment no es celebrà fins a 1929. Aquesta recopilació generà un interessant

fons de 80.000 fitxes que a l'actualitat es troba repartit entre el Museu d'Arqueologia i el Museu Nacional d'Art de Catalunya. Així, el MAC conserva tota la part d'arqueologia en forma de positius enganxats a les seves fitxes corresponents que constitueixen un fons únic sobre l'estat de la investigació arqueològica a Espanya fins a 1929 i contenen les imatges de moltes peces exhibides a diferents Museus de l'Estat Espanyol i de Portugal, però també moltes peces que formaven part de col·leccions particulars, algunes de les quals van desaparèixer durant la Guerra Civil (1936-1939).

Enguany hom ha realitzat un primer registre ordenat per localitats del contingut de les caixes d'arxiu des de la E (Elx) a la H Husillos (Palencia)

1-1-16/31-1-16

Identificació d'imatges positius analògics, negatius analògics ja digitalitzats o imatges digitals

1-1-16/31-1-16

Neteja/ estabilització, ensobriment i encapsament

De la col·lecció CA darrers 26 negatius de vidre 18x24
De la col·lecció CB 270 negatius de vidre 13x18
Del fons FN3 2030 elements neteja i estabilització

1/1/2016-31/1/2016

Historial fotogràfic dels objectes del MAC

Endreçar en carpetes per número d'inventari tot els registres fotogràfics de diferents formats (analògics i digitals) que es conserven dels objectes del MAC.

DOCUMENTACIÓ D'OBJECTES DEL MUSEU

1-6-2016/30-6-2016

Inventari en Museum Plus de la fauna de la col·lecció Bento Sorrales del Manzanares (Madrid)

RECERCA

A banda de l'activitat normal derivada de la gestió, documentació i cura de les col·leccions, de l'atenció de consultes (presencials i no presencials) i de la supervisió del moviment, transport i instal·lació de peces cedides, les activitats més destacables desenvolupades al llarg del 2016 s'inscriuen en quatre grans grups:

UNITAT DE RECERCA ARQUEOLÒGICA

Posada en funcionament de la Unitat de Recerca Arqueològica (UdRA): contactes i entrevistes amb institucions de recerca per al foment de relacions bilaterals (CERCA, ICREA, AGAUR, FCR), gestió de convocatòries, promoció i gestió de projectes, creació butlletí informatiu.

PROJECTES DE RECERCA

Projecte quadriennal de recerca arqueològica NECEEC (*El nord-est de la Citerior des d'Escipió Emilià a Cèsar*). 07 a 18/11/2016. Excavació de la torre romanorepublicana de la muralla de Sant Miquel d'Olèrdola (Olèrdola, Alt Penedès): Excavació estratigràfica de l'interior de la torre a partir del nivell deixat a la campanya de 1987. Expedient 437 K121 N485 2016-1-19429.

Projecte quadriennal de recerca arqueològica ECLOC (*Ecclesia, coemeteria et loci*), liderat per la Universitat de Barcelona. S'han dut a terme intervencions arqueològiques i de consolidació ens els tres jaciments que conformen el projecte (Olèrdola, Sidillà i el monestir de Sant Quirze de Colera). A més s'ha procedit a la realització de diferents analítiques i restauració de materials arqueològics, així com l'inventari dels materials i la realització dels informes anuals preceptius, lliurats al Servei d'Arqueologia i Paleontologia.

Olèrdola

13/06/2016 – 29/07/2016. Excavació de l'església de Santa Maria al Pla dels Albats i tombes de la necròpolis (Sant Miquel d'Olèrdola, Alt Penedès). Estudiants universitaris i arqueòlegs. **Excavació d'una premsa medieval al Pla dels Albats** (Sant Miquel d'Olèrdola, Alt Penedès). **Arqueocasal** organitzat conjuntament amb l'Ajuntament d'Olèrdola. Expedient 437 K121 N485 / 2016-1-16936.

15/10/2016 – 28/10/2016. Treballs de consolidació i restitució dels paraments de l'església de Santa Maria del Pla dels Albats i protecció d'un cup del celler medieval (Sant Miquel d'Olèrdola, Alt Penedès). Expedient 437 K121 N485 / 2016-2-19460.

01/01/2016 – 31/12/2016. Topografia més registre SIG de les restes arqueològiques visibles tallades a la roca del barri medieval fora muralles del Pla dels Albats.

Sidillà

26-29/06/2016. Prospecció arqueològica. Expedient 437 K121 N291 2016-1-17130.

23/08/2016 – 18/09/2016. Excavació arqueològica poblat. Expedient 437 K121 N291 2016-1-19253.

16/11/2016 – 09/12/2016 + 16-23/12/2016. Intervenció arqueològica preventiva Torre Sant Sebastià. Expedients 518 K121 N291-2016/1-19572 i 518 K121 N291-2016/2-19699.

Sant Quirze de Colera

25/09/2016 – 05/10/2016. Documentació de les restes monumentals i 3D. Expedient 437 K121 N599 2016-1-19254.

ACTIVITATS CIENTÍFIQUES

Relacionades amb el desenvolupament del projecte quadriennal de recerca arqueològica NECEEC (*El nord-est de la Citerior des d'Escipió Emilià a Cèsar*):

- a) **Excavació del vicus tardorepublicà del Camp de les Lloses** (Tona, Osona) (04 al 15_07_2015)
- b) **Prospecció geofísica terrenys Sant Sebastià** (Vic, Osona) (11 al 12_07_2015)
- c) **Excavació del castellum tardorepublicà de Monteró** (Camarasa, la Noguera) (18 al 30_07_2016)
- d) **Excavació de la torre romana de Puig d'Àlia** (Amer, la Selva) (03 al 14_10_2016)
- e) **Excavació de la torre romana de Tentellatge/El Vilar** (Navès, Solsonès) (17 al 28_10_2016)
- f) **Excavació de la torre d'accés/muralla del castellum tardorepublicà d'Olèrdola** (Olèrdola, Penedès) (08 al 18_11_2016)

Relacionades amb l'organització de reunions científiques:

- a) Membre comitè organitzador del congrés *Cronometrias Para la Historia de la Península Ibérica* (celebrat a Barcelona el 17-19_10_2016), en representació del MAC.
- b) Membre comitè organitzador del *24th European Association of Archaeologists Annual Meeting* (a celebrar el 2018 a Barcelona), en representació del MAC (2016).
- c) III Workshop Camp de les Lloses: noves tecnologies aplicades a l'exploració, registre i anàlisi arqueològica; celebrat a Tona (12_02_2016). El workshop planteja sessions sobre l'ús de la Teledetecció, l'anàlisi espacial, la Geomorfologia o la Geofísica Arqueològica, però també la presentació de casos d'integració de diverses d'aquestes tècniques en el marc de projectes arqueològics recents.

BIBLIOTECA

Duran l'any 2016, la biblioteca del Museu d'Arqueologia de Catalunya ha seguit treballant en el projecte de catalogació de les biblioteques de les seus, restant pendent només 1000 exemplars del MAC-Girona i la biblioteca d'Empúries per introduir al catàleg de les Biblioteques Especialitzades de Catalunya i el Catàleg Collectiu de les Universitats de Catalunya.

Pel que fa a la biblioteca del MAC-Barcelona, hem de destacar la publicació del número 56 de la revista Empúries el passat mes de setembre, fet que ens ha permès reactivar els intercanvis bibliogràfics amb altres institucions museístiques i universitats, element de gran importància per al creixement i manteniment dels recursos de la biblioteca. La renovació de les subscripcions a 27 capçaleres de revista, també serà vital per a l'actualització i posada al dia del fons.

A nivell catalogràfic, el fons de la biblioteca s'ha mantingut amb 1025 capçaleres i un fons de 21.234 llibres.

MAC EMPÚRIES

INFORMACIÓ ECONÒMICO – ADMINISTRATIVA

S'indiquen les dades del pressupost executat pel centre gestor MAC-Empúries i Ullastret per a l'exercici de 2016, així com les dades específicament referides a la seu d'Empúries, juntament amb les del pressupost executat des dels serveis centrals de l'ACdPC.

INGRESSOS PER CAPÍTOLS

Capítol III – Taxes i altres Ingressos	442.906,31€
Capítol IV – Transfer. Corrents.....	1.000,00€
Total ingressos	443.906,31€

DESPESES PER CAPÍTOLS

Capítol I – Despeses de personal	638.746,37€
Capítol II – Despeses corrents i QdC	
Pressupost Centre gestor	321.480,52€
Gestionat des de Serveis centrals ACdPC	230.327,98€
Capítol VI – Inversions.....	
Despeses projectes Patrimoni en acció.....	68.648,45€
Altres despeses d'inversió	33.786,18€

Total despeses ..... **1.292.989,50€**

Contractació administrativa

- Servei de neteja, adjudicat per l'ACPC (LD; Valoriza Facilities)
- Servei de vigilància i seguretat, adjudicat per l'ACPC (Protección de Patrimonios; Ibercom2)
- Servei de conservació i manteniment i d'eficiència energètica, adjudicat per l'ACPC (Comsa-Emte)
- Servei de gestió de visites guiades i tallers didàctics, així com la gestió de l'agenda de reserves, adjudicat per l'ACPC (Icono)
- S'han gestionat 170 contractes menors de serveis i subministraments relatius a Empúries, realitzats per l'àrea de gestió econòmica del centre gestor MAC Empúries i Ullastret
- S'afegeixen 25 contractes menors comptabilitzats, tant en cap. II com en cap. VI, per part de l'àrea de gestió patrimonial de l'ACdPC

Personal

Personal de la plantilla de la seu d'Empúries del Museu d'Arqueologia de Catalunya 2016: 19

Prevenió de Riscos Laborals

Actualització del Pla d'Emergència Interior (Prevencontrol, març 2016)

Realització de simulacre d'evacuació per incendi a l'edifici seu d'Empúries el dia 26 d'octubre de 2016.

Actuacions de millora en els edificis

Entre les millores realitzades durant el 2016 pel que fa a les instal·lacions i edificacions del MAC-Empúries, en destaquen:

- Posada en funcionament de l'espai audiovisual del Centre de Recepció de Visitants.
- Finalització de les obres i posada en funcionament dels nous espais de vestidor i de menjador del personal d'atenció al públic.
- Treballs diversos de reparació i manteniment de la instal·lació elèctrica, sistema d'alarmes i d'altres elements en diversos sectors de l'edifici del museu.
- Substitució d'un aparell de climatització per l'aula didàctica.
- Instal·lació d'una cabina de filtració de gasos al laboratori de restauració.

Actuacions en el conjunt arqueològic

Entre les actuacions realitzades durant el 2016 pel que fa al recinte del conjunt arqueològic, en destaquen:

- Finalització del projecte d'adequació i museïtzació del sector Àgora i Estoa i diversos carrers de la Neàpolis (inversió dins el programa Patrimoni en Acció, subvencionat per la Fundació La Caixa). Obres adjudicades per concurs a l'empresa Urcotex, segons projecte executiu elaborat pel despatx Fortià Arquitectes. Inauguració el 10/6/2016.
- Treballs complementaris relacionats amb el projecte de reforma i museïtzació del peristil i criptopòrtic de la Domus dels mosaics (inversió dins el programa Patrimoni en Acció, subvencionat per la Fundació La Caixa): instal·lació d'una pèrgola, banc, escales i suport per a plafó explicatiu i diversos treballs de paletaeria. Igualment s'ha treballat durant el 2016 en la producció dels documents audiovisuals previstos per a aquest espai (adjudicada per concurs a l'empresa Wasabi Produccions, SL) i instal·lació dels projectors i altre equipament necessari (adjudicada per procediment negociat a l'empresa Eikonos, SA).
- Treballs diversos de consolidació i restauració d'estructures en el jaciment arqueològic.
- Reforma de la porta d'accés a l'àgora de la Neàpolis des del passeig litoral.
- Instal·lació i reparacions d'elements de delimitació i d'elements de senyalització i informació a l'itinerari de visita i incorporació de nous plafons d'informació a les noves àrees museïtzades.
- Treballs anuals de cobertura de mosaics i desbrossament dels camps de la ciutat romana.
- Adequació d'un sector per a la realització del nou taller didàctic "Arqueòlegs. A la recerca del passat".
- Neteja i sanejament dels dipòsits situats als jardins a l'est de la ciutat romana.
- Substitució de les bombes de pressió i impulsió de l'aigua de reg.
- Treballs diversos de tala d'arbres a la ciutat romana.

DOCUMENTACIÓ I GESTIÓ DE LES COL·LECCIONS

L'àrea de conservació, recerca i documentació del MAC-Empúries (4 tècnics de plantilla) ha estat completada amb contractes professionals de 4 tècnics externs per a treballs concrets i 2 estudiants de la Universitat de Girona en practiques. Entre els treballs de documentació i gestió de les col·leccions efectuats, en destaquen:

- Finalització de les tasques de migració de la documentació del fons del museu (abans en programari FileMaker) al programari Museum Plus, que va ser efectiva des del setembre de 2016. En total han estat migrats 11.733 registres.

- Inici dels treballs de revisió de les fitxes de registre migrades al nou programari. S'ha donat prioritat a aquesta tasca de revisió i d'incorporació de dades i imatges als registres migrats a Museum Plus, respecte a la de creació de nous registres.

- Treballs d'inventari de materials procedents de d'intervencions arqueològiques realitzades en diversos sectors de jaciment (Estoa, Insula 30)

- Treballs de documentació dels materials traslladats al nou magatzem arqueològic. S'ha completat el trasllat dels materials prèviament guardats a l'antic Magatzem 4, i s'han traslladat altres materials (àmfores) prèviament guardats al Magatzem 1.

- Dins el projecte de documentació dels principals objectes del MAC impulsat des del MAC-Barcelona, s'ha realitzat la digitalització en 3D d'una peça singular d'Empúries: la peça de ceràmica àtica de figures roges coneguda com Peliké Frickenhaus, recentment restaurada per

part del CRBMC, i que s'ha incorporat a l'exposició permanent.

- S'han atès diverses sol·licituds de préstec de peces del fons del MAC-Empúries per a exposicions temporals: en total 33 peces cedides durant 2016, per a quatre exposicions: Los Escipiones. Roma conquista Hispania (Museo Arqueológico Regional de Madrid); D'obra: ceràmica aplicada a l'arquitectura (Museu del Disseny de Barcelona); El joc a l'antiguitat (Arqueoxarxa. Museu de Badalona); El vi grec (MAC). La tramitació de la documentació relativa a aquests préstecs s'ha coordinat des del MAC-Barcelona.

Com a col·laboració especial en el cas de la documentació d'objectes del fons d'Empúries, destaquem el treball realitzat per part del grup d'estudiants francesos coordinats per part de l'investigador M: Fèu-gere, que han realitzat durant l'any 2016 dues estades a Empúries per a documentar objectes de metall i altres materials amb l'objectiu d'incorporar-los a la base documental online Artefact (<http://artefacts.mom.fr/fr/home.php>).

Pel que fa a la documentació del jaciment, durant l'any 2016 se ha encarregat una nova base planimètrica, realitzada a partir d'un reportatge fotogramètric a càrrec de l'empresa 3Peus Geomàtica-Topografia que abasta tota l'àrea arqueològica, amb captura de punts de control per generar un model digital de superfície i una ortoprojecció. Això ens permetrà disposar d'una plataforma digital que permetrà integrar tota la planimetria i cartografia relativa al conjunt arqueològic.

CONSERVACIÓ - RESTAURACIÓ

La plantilla de la seu d'Empúries del Museu d'Arqueologia de Catalunya no inclou personal tècnic per a tasques de restauració i conservació. No obstant això, al llarg de l'any 2016 s'han realitzat i coordinat treballs de conservació i restauració per part d'una restauradora de l'empresa ABAC, SL, contractada des del CRBMC, tant sobre materials exhumats durant treballs arqueològics, com sobre les estructures i elements immobles conservats in situ. En aquests treballs han col·laborat quatre alumnes en pràctiques de l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya.

Pel que fa als treballs realitzats sobre les estructures conservades al jaciment:

Sector de l'estoa de la Neàpolis: S'ha actuat en les dues cisternes més orientals, s'ha restaurat el conjunt de teules que conformen dues de les tombes tardoromanes museïtzades i, finalment, s'ha intervingut a la canalització conservada.

A la ciutat romana s'han controlat els treballs anuals de cobriment i descobriment dels mosaics que es mostren al públic, i que són protegits durant la temporada hivernal per protegir-los de les inclemències climàtiques. Durant els mesos que han estat descoberts s'ha creat i executat un protocol de manteniment que ha consistit en treballs de neteja mensuals i control dels microorganismes. A banda d'aquests treballs generals sobre els mosaics, s'ha dut a terme una documentació de l'estat de conservació de tot el conjunt i s'han desenvolupat processos de conservació i restauració complets de diversos mosaics del sector del peristil de la Domus dels Mosaics, completant el projecte de museïtzació d'aquest sector: s'han tractat dos paviments d'*opus signinum* tessellats i amb fragments de marbre dels àmbits 19-20, s'ha restaurat i recol·locat un fragment de tessellatum recuperat a l'àmbit 18 i s'ha restaurat també la resta de mosaic d'aquesta estança, alhora que el tessellatum de l'àmbit 23 i l'*opus signinum* de l'àmbit 24.

També s'han esmerçat esforços en la **conservació dels revestiments conservats a la Domus dels mosaics**, intervenint-se en els conservats a l'àmbit 24, àmbit 21, àmbit 23 i àmbit 9.

S'han realitzat treballs **diversos en d'altres sectors de la ciutat romana**: tractaments de restauració d'urgència en el conjunt de columnes conservades al fòrum, neteja i protecció de les restes conservades *in situ* del mosaic del Sacrifici Ifigènia, i finalment treballs d'urgència durant l'excavació realitzada a l'Insula 30 amb motiu del Curs d'Arqueologia d'Empúries (consolidació de revestiments i restes de paviments, creació d'embalatges, primeres neteges dels materials singulars, etc.)

Pel que fa als treballs de conservació i restauració d'objectes realitzats a Empúries durant el 2016 cal destacar els tractaments del

conjunt de 200 denaris de plata i el petit recipient ceràmic que els contenia, exhumats en l'Insula 30. També d'aquest sector s'ha tractat un conjunt de frontisses d'os.

Durant l'any 2016 s'han traslladat diverses peces per a la seva restauració en els tallers del CRBMC a Valldoreix, incloent un element arquitectònic del fòrum i panells de pintura mural romana.

Se ha retornat un panell de pintura mural romana procedent d'un àmbit annex al fòrum, restaurat amb la participació en pràctiques d'alumnes de l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya.

EXPOSICIONS TEMPORALS

Durant l'any 2016, l'espai d'exposicions temporals del MAC-Empúries ha acollit les següents exposicions, de producció pròpia o aliena.

8/11/2015-28/02/2016. El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries. L'obra de Manuel Brunet, inspira la creació de 14 artistes empordanesos en una exposició col·lectiva de pintura i fotografia impulsada pels Cellers Espelt. Visitants durant 2016: 1.944

4/12/2015-20/2/2016. PLAYSTORIES. Juga i aprèn amb els clicks. Els clicks de Playmobil envaeixen Empúries i es converteixen en protagonistes d'un treball de recreació històrica realitzat per l'Associació Aesclick. Visitants durant 2016: 1.944

19/03/2016-22/05/2016. La dècada prodigiosa. L'arqueologia catalana un instrument vertebrador al servei de la Mancomunitat de Catalunya. 1914-1924. L'exposició il·lustra la trajectòria, els èxits i les desventures de l'arqueologia catalana durant el període de la Mancomunitat. Produïda pel MAC-Barcelona. Visitants: 12.609

17/06/2016-11/12/2016. Una mar de vinyes. Nunc est bibendum (és hora de beure). L'exposició, produïda pel MAC-Empúries, explica de manera molt gràfica el procés històric que va portar a la implantació del conreu de la vinya en època romana. Visitants: 36.896

ACTIVITATS

70È CURS D'ARQUEOLOGIA D'EMPÚRIES

Curs d'arqueologia adreçat a estudiants universitaris que combina treballs de pràctica arqueològica, conferències i visites a diversos jaciments arqueològics, l'origen del qual remunta a 1947. L'any 2016 es va celebrar la 70ª edició del Curs d'Empúries, entre els dies 3 i 23 de juliol, amb participació de 27 alumnes procedents de diverses universitats espanyoles i europees. El tema monogràfic del curs va consistir en: *El Comerç i les produccions ceràmiques d'època baix-republicana (s. II-I aC)*. A través dels conjunts ceràmics recuperats en l'excavació i de les sessions teòriques contemplades en el programa del curs, es proposava una aproximació a aquest nou horitzó històric en el que els canvis i la intensificació del comerç es tradueixen en la arribada de noves produccions ceràmiques i d'altres productes d'intercanvi.

La intervenció arqueològica realitzada durant el curs es va centrar a la ciutat romana amb l'excavació de diversos sectors de l'anomenada Ínsula 30. Es varen programar també diverses activitats complementàries, com un taller de prospecció arqueològica a càrrec de l'empresa SOT, i la visita a poblat ibèric d'Ullastret, a la ciutat de Girona i a zones arqueològiques de la ciutat de Narbona (França).

L'equip organitzador del Curs va estar format pels 4 tècnics arqueòlegs del museu, amb la col·laboració de 3 arqueòlegs de suport contractats per a tasques d'organització i de documentació de les dades de l'excavació.

Les conferències programades durant el curs han estat les següents:

05/07/16. "De l'enclavament grec d'Emporion a la ciutat romana d'Emporiae", a càrrec de M. Santos (MAC-Empúries)

7/07/16. "Arquitectura i urbanisme a la ciutat romana d'Emporiae", a càrrec de P. Castanyer (MAC-Empúries).

8/07/16. "Illa Pedrosa, un exemple de comerç republicà", a càrrec de G. Vivar (CASC).

11/07/16. "Importacions i contextos ceràmics a Empúries en època baix-republicana", a càrrec de J. Tremoleda (MAC-Empúries).

12/07/16. "Comerç i produccions ceràmiques al nord-est de la Ciutat en època baix-republicana", a càrrec de J.M. Nolla (Universitat de Girona)

16/7/16. "Narbona, colònia romana y Puerto del Mediterráneo noroccidental" a càrrec de Corinne Sanchez (CNRS, Archéologie des Sociétés Méditerranéennes).

18/07/16. "Novedades sobre la conquista romana de la Bética", a càrrec de Fernando Quesada (Universidad Autónoma de Madrid).

20/07/16. "Libisosa: Un paradigma para la investigación de los conjuntos materiales romanos de los s. II-Ia.C.", a càrrec de Héctor Uroz (Universitat d'Alacant. Projecte Libisosa).

Participants: 27 alumnes, 3 arqueòlegs, 8 professors/conferenciantes.

ALTRES CONFERÈNCIES I PRESENTACIONS DE LLIBRES

21/05/16. Presentació del llibre "*La Mancomunitat de Catalunya a les terres de Girona*" a càrrec dels seus coordinadors, Joaquim M. Puigvert i Narcís Figueras, editat per la Diputació de Girona a la sèrie Guies dels Quaderns de la Revista de Girona. En el marc de l'exposició "La dècada prodigiosa ...." Participants: 20

17/06/16. Presentació del catàleg de l'exposició "*Una mar de vinyes. El conreu de la vinya al Montgrí*" editat per l'Ajuntament de l'Escaló, en motiu de l'exposició temporal "Una mar de Vinyes...." Coorganitzada pel MAC-Empúries i el MASLE. Participants: 80

19/07/2016. Conferència "Economia i arqueologia del vi a època romana. Producció, Comerç i Consum a la Regio Laetana entre els segles I aC i III dC", a càrrec d'Antoni Martín, arqueòleg. En el marc de l'exposició temporal "Una mar de vinyes...." Participants: 30

SEMINARIS, JORNADES I WORKSHOPS

30/4/16 a 4/5/16. Jornades de pràctiques a Empúries en el marc del **Curs Internacional Cities, Colonies and Global Networks in the Western Mediterranean**, organitzat per la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i Brown University (Providence, USA). En el marc del conveni de col·laboració científica i formativa amb la Universitat Pompeu Fabra. Participants: 25

9-11/5/2016. Organització a Empúries del **II Workshop Empúries sobre noves tecnologies aplicades al patrimoni**, impulsat per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB-UPC BarcelonaTech), Aquest workshop torna a agrupar tècnics, professors i estudiants de diferents disciplines per intercanviar coneixements que sovint tenen una mateixa finalitat: comunicar visualment continguts espacials o construïts de la millor manera possible. En aquesta ocasió, i donat l'àmbit d'Empúries, el workshop té una finalitat concreta: estudiar la possibilitat de difondre el patrimoni d'Empúries per mitjà de noves tecnologies: models 3D i fotografia, gaming, realitat augmentada o realitat virtual, amb aportacions de tot tipus basades en tauletes, mòbils, càmeres 360°, ulleres RV, drones, ... En el marc del conveni de col·laboració científica i formativa amb l'ETSAB-UPC de Barcelona. Participants: 25

21/10/2016. Seminari: **10 anys del Pla director de l'Empordà. I ara què?** Organitzat conjuntament amb la delegació de la Fundació Catalunya Europa a l'Empordà i la Càtedra de Geografia i Pensament Territorial de la UdG. Participants: 45

JORNADES DE PORTES OBERTES

07/05/2016. Triumvirat Mediterrani;

18/05/16. Dia Internacional dels Museus;

02/09/16. Festa local a l'Escaló;

11/09/16. Diada Nacional de Catalunya;

17/09/16. Jornades Europees del Patrimoni.

Darrer dimarts de cada més entre els mesos d'octubre a juny.

VISITES GUIADES I TALLERS ESPECIALS

20/02/16 Fem un click! Taller familiar. Visita a l'exposició Playstories i taller per fer una titella de click personalitzada. Participants: 5

28/2/16. Pecunia Pecunia. Taller familiar. Es van dissenyar i fabricar rèpliques de monedes antigues. Participants: 65

20/03/16. Les festes de la primavera. Visita guiada a Empúries on tot passejant s'expliquen les creences, la mitologia i les festes que se celebraven en època romana al voltant de l'equinocci de primavera. Participants: 30

14 i 15/5/16. Visites guiades de la Fira Arrels del Vi. Visita guiada a Empúries per als visitants de la Fira Arrels del vi a St. Martí d'Empúries. Participants: 105

21/05/16. 100 anys de museu. Amb motiu del centenari de la construcció del primer museu a Empúries i del Dia Internacional dels Museus, es va proposar una visita a l'exposició permanent acompanyats d'un dels arqueòlegs del MAC-Empúries per tal de conèixer a fons les peces més emblemàtiques i visitar en exclusiva els magatzems del jaciment. Participants: 60

24/06/16. Solstici d'estiu. Les festes de Janus. Visita a les ciutats grega i romana d'Empúries plena d'anècdotes i curiositats per descobrir amb quines festes i rituals celebraven els romans l'arribada de l'estiu i el bon temps. Participants: 40

10/07/16 i 24/7/16. Tast de vins en àmfora. Tast de vins DO Empordà criats en àmfora a càrrec del sommelier Joan Benejam. Activitat organitzada juntament amb el Consell Regulador de la Denominació d'Origen Empordà. En el marc de l'exposició temporal "Una mar de Vinyes...." Participants: 41

17/9/16. Les muralles d'Empúries. Amb motiu de les Jornades Europees de Patrimoni (JEP 2016), es va programar una visita, de la mà d'un dels arqueòlegs d'Empúries, per conèixer les muralles i els sistemes defensius tant de la ciutat grega, com de la ciutat romana. Participants: 45

22/10/16. Empúries i el vi. Visita a la ciutat romana d'Empúries per descobrir racons, espais i històries relacionades amb el consum del vi a l'antiguitat, alguns d'ells inèdits i fora del recorregut habitual. Entorn a l'exposició "Una mar de Vinyes ...." Participants: 15

6/11/16. Programa Som Cultura del Patronat Girona Costa-Brava, que ofereix un mes temàtic d'activitats culturals organitzats pel Club de Cultura i Identitat. El MAC-Empúries va oferir la visita teatralitzada "In vino Veritas".

20/11/16. Com restaurem un tresor de monedes? Amb motiu de la Setmana de la Ciència, visita a la ciutat romana per conèixer on es va trobar el conjunt monetari, descobrir com treballen els restauradors amb les monedes i quin és el procés de conservació i restauració d'aquesta troballa excepcional. Participants: 17

08/12/16. Saturnals, les festes de l'Hivern. A l'hivern els romans celebraven les festes de les Saturnals, dedicades al déu Saturn. Mitologia i vida quotidiana es barregen en aquesta visita guiada a la ciutat grega i romana d'Empúries. Participants: 35

10/12/16 al 8/01/17. Aquest Nadal la teva aventura comença als museus. Campanya impulsada per la Xarxa de Museus de les Comarques de Girona que proposa visites en família als 27 museus de la Xarxa. Al MAC-Empúries es va proposar un joc perquè participessin les famílies, i es regalaven màscares, adhesius i lluminadures. **Del 27/12/16 al 30/12/16. Tallers de Nadal.** Tallers infantils amb diverses activitats, relacionades amb el món i la cultura de l'antiga Roma. Participants: 41. Tallers:

- **27/12/16. Il·luminem!.** Es va realitzar un porta espelmes inspirat en l'antiga Roma.

- **28/12/16. Crepúndia i altres amulets.** Introducció a les creences dels romans mentre es fabricaven diversos amulets.

- **29/12/16. Escripura romana.** Fabricació d'una llibreta com la que feien servir els nens i nenes que vivien a Empúries.

- **30/12/16. Posem en ordre l'any.** Creació d'un calendari.

Tot l'any. Visites romanes. Iulia Domitia o Caius Aemilius antics habitants de l'Emporiae romana del segle I dC ens mostren en aquesta visita com era la seva ciutat, com es vivia i com eren les cases, carrers, places, mercats i temples. Una visita pensada per a tota la família per conèixer la història de l'antiga ciutat d'Empúries. Organitzada la majoria de diumenges de l'any, i diàriament a l'estiu. Participants: 4.321

Juliol a setembre 2016. Visites teatralitzades Cap al tard. Els dissenys de Fortuna. Visita teatralitzada que recorre els principals espais d'Empúries aprofitant la màgia i la tranquil·litat del capvespre. Cada any es canvia el guió, recorregut i personatges. Participants: 1.611

ACTIVITATS DESTACADES

01/05/16. XIV Marató d'Empúries, en col·laboració amb l'Ajuntament de l'Escala. La zona davant les muralles de la ciutat grega d'Empúries esdevé l'escenari de la sortida i arribada de les diferents curses organitzades (Marató, Mitja Marató i Cursa de 10 Km), així com dels serveis d'acollida als participants i els actes d'entrega de premis. Participants: 2.115

07/05/16. XXI Triumvirat Mediterrani. La fira del Triumvirat Mediterrani organitzada amb la UBET i l'Ajuntament de l'Escala proposa diverses activitats lligades a la vida quotidiana a l'antiguitat. Participants: 1.630. Les activitats programades per part del MAC-Empúries són:

- Legio: explicacions i demostracions sobre la legió i els legionaris

romans, a càrrec de Barcino Oriens.

- Demostracions d'oficis i artesans romans relacionats amb la vida quotidiana: Unguentària (perfums), lignarius (fusta), fusor (la fosa), escriptorium (l'escriptura), ornatrices (habillament personal), vitrum (vidre) i figularius (terrisaire) a càrrec de dels grups de Reconstrucció Històrica de Badalona i de Barcino Oriens.

- Ludi Puerorum. Jocs i activitats grecs i romans, a càrrec del servei educatiu del MAC-Empúries.

- Visites teatralitzades romanes, a càrrec del servei educatiu del MAC-Empúries.

18/5/2016. Dia Internacional dels Museus. Jornada de portes obertes. Participants: 653.

Presentació d'una nova peça singular incorporada a l'exposició permanent: Peliké de ceràmica àtica de figures roges, recentment restaurada de nou, sobre la qual es va editar un fulletó, amb text explicatiu en 4 idiomes. Igualment va ser la peça seleccionada per ser digitalitzada en 3D i incorporada a la web del MAC, dins del projecte impulsat des del MAC Barcelona.

25/06/16. Una ombra fugitiva de plaer. Recital poètic i musical en motiu de la reedició del llibre Poemes, de Konstandinos P. Kavafis, en traducció de Carles Riba, editat per l'editorial Callígraf. Acte coorganitzat amb Llibreria Vitella i l'Ajuntament de l'Escala, amb participació d'Eusebi Ayensa, Carme Callol i Jose Tero. Participants: 287

23/07/16. Gastrokids&Familiaria. Empúries en família. Una nova proposta d'una jornada d'activitats pensades per a les famílies en la que es van programar tallers relacionats amb l'antiguitat, espectacles d'ambientació històrica, visites familiars guiades pel jaciment, concerts i tallers de cuina, música i dansa. Organitzat conjuntament amb el festival Gastromusical del Molí de l'Escala i la productora Pistatxo. Participants: 860

29/07/16 i 30/07/16. Festival Portalblau. Empúries va acollir dos dels concerts d'aquest festival de música d'estiu organitzat per l'Ajuntament de l'Escala. En el marc de la col·laboració del MAC-Empúries amb l'Ajuntament de l'Escala, es van programar dos concerts a l'àgora de la ciutat grega, dels artistes Rozalen i Pablo Milanés. Participants: 1.300

12/08/16 i 13/08/16. 3ª edició dels Concerts al Forum Romà. Empúries Concerts al Fòrum Romà és la proposta musical d'estiu organitzada pel MAC-Empúries en col·laboració amb TEMproductions. Es va comptar amb l'actuació de Chambao amb Enric Verdaguer, i Manel amb Maria Arnal i Marcel Bagés com a teloners. Participants: 3.737

27/8/2016. El somni d'Esculapi. Espectacle teatral a càrrec de la companyia Carles Garrido Escènica, que es va realitzar a l'esplanada dels temples de la ciutat grega. Es van programar dues sessions. Participants: 162

24/09/16. La llum i la mort en la poesia de Carles Duarte i Joan Vinyoli. Recital poètic i musical arran de la publicació del llibre "La llum i la mort en la poesia". Hi varen intervenir el cantautor Josep Tero, i el poeta Carles Duarte. Participants: 54

POLÍTIQUES DE PÚBLICS: ELS VISITANTS

L'any 2016 la seu d'Empúries del Museu d'Arqueologia de Catalunya va acollir 149.812 visitants i usuaris, que representen un increment del 2,6% en relació a l'any anterior. Cal destacar que aquesta dada confirma la tendència positiva en l'increment de visitants iniciada ja l'any 2015, després de diversos anys de tendència decreixent, a partir del 2008.

L'OFERTA EDUCATIVA

Durant l'any 2016 l'empresa ICONO Serveis Culturals, adjudicatària per concurs públic (licitat l'any 2015), ha continuat gestionant el servei de concertació de reserves i l'organització de visites i tallers didàctics, d'acord amb l'Àrea de Difusió del MAC-Empúries..

El MAC-Empúries dins la seva oferta educativa va programar pel curs 2015-2016 i part del curs 2016-2017, tretze activitats diferents entre visites guiades i tallers. No es van afegir activitats noves al programa, ja que seguint les pautes de la diagnosi dels serveis educatius del centre, es va prioritzar la revisió i posada al dia de les activitats ja presents al programa. En aquest sentit durant l'any 2016 es va invertir en actualitzar els materials lligats a l'activitat "Visita Romana" i es van revisar també algunes dinàmiques de la "Gimcana pels Racons d'Empúries", i del "Taller de mosaics". També es va començar a planificar i treballar en la recopilació de material per crear una nova proposta de taller lligat a l'arqueologia ("Arqueòlegs. A la recerca del passat").

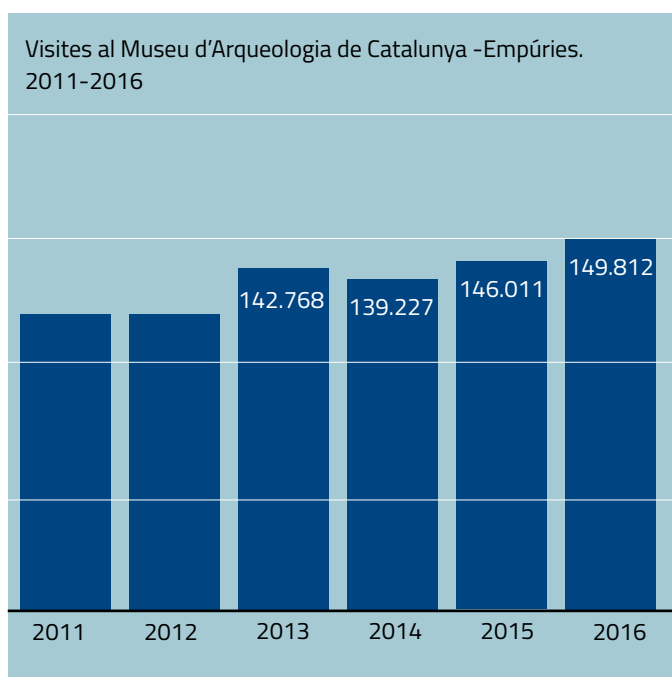
Pel que fa a les activitats destinades al públic general, des del servei educatiu es van crear continguts per a tres noves visites guiades lligades a les festes i tradicions romanes relacionades amb els canvis d'estacions: Les festes de primavera, Les festes de Janus, i Les festes de la tardor. També es va definir el guió per la nova visita teatralitzada de l'estiu "Els dissenys de Fortuna".

Durant l'any 2016 han participat 28.592 persones, entre adults i grups escolars a les visites guiades i activitats del servei educatiu del MAC-Empúries, fet que significa un descens del 3,2% dels usuaris respecte l'any anterior. Pel que fa als grups escolars, el descens d'usuaris de visites i tallers ha estat una mica superior, del 5,7%.

El MAC-Empúries forma part del grup de treball "Una comarca de Museu", que treballa en xarxa amb vuit institucions museístiques i patrimonials de l'Alt Empordà per tal d'emprendre accions destinades a reforçar els lligams i la relació entre la comunitat educativa i els museus del territori. En aquest marc de treball el MAC-Empúries va crear i presentar, juntament amb la resta de components d'UCM, l'activitat gamificada "Museus en Joc" per tal de donar a conèixer el programa d'activitats pedagògiques del centre als docents de la comarca en el marc de les jornades "1a Escola d'Estiu de l'Escola Parla! Alt Empordà: Transformant l'educació a través dels llenguatges".

COL·LABORACIONS AMB CENTRES EDUCATIUS I UNIVERSITATS

Al llarg de tot l'any 2016 i el MAC-Empúries ha continuat rebent estudiants de diversos nivells educatius i especialitats, que realitzen treballs de recerca i treballs de fi de màster; així com estudiants universitaris que sol·liciten fer consultes o demanen informació o bibliografia per la seva recerca.

En total, s'han atès sis alumnes de Batxillerat en relació als seus treballs de recerca, procedents dels següents centres educatius: IES Narcís Monturiol (Figueres), Col·legi Les Alzines (Girona), Col·legi Salesians (Girona), IES Montgrí (Torroella de Montgrí), IES Brugulat (Banyoles), IES Igualada.

S'han atès igualment diverses consultes de materials i demandes d'informació per part d'estudiants universitaris i investigadors, entre d'altres, de les següents universitats i centres de recerca: Universitat de Girona, Universidad Complutense de Madrid, Univ. Paris I - Panthéon Sorbonne, Univ. Marbourg, UMR CNRS Lattes, Escola de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya.

FORMACIÓ

A banda de les activitats formatives desenvolupades amb motiu del Curs d'Arqueologia d'Empúries, durant l'any 2016 el MAC-Empúries ha acollit diversos estudiants universitaris en pràctiques, per tal de completar la seva formació.

En el marc del conveni de col·laboració de l'ACdPC amb la Universitat de Girona, el MAC-Empúries ha acollit durant el 2016 dos estudiants d'arqueologia de la Facultat de Lletres d'aquesta universitat per a la realització de les seves pràctiques curriculars (120 h), que han pogut desenvolupar diverses tasques relacionades amb l'àrea d'arqueologia i conservació.

D'altra banda, també dins el mateix conveni marc de col·laboració i

Usuaris d'activitats de difusió del MAC-Empúries (Servei educatiu). 2015-2016

	2015	2016
Visites guiades escolars	13.891	13.190
Tallers escolars	3.508	3.205
Visites guiades altres grups	5.513	5.962
Activitats públic general	6.617	6.235
Total	29.529	28.592
2016	9.532	1.514

igualment dins un acord de col·laboració específica entre la UdG, l'ACdPC i l'Ajuntament de Banyoles, entre els mesos de gener i maig, el personal tècnic del MAC-Empúries ha atès setmanalment, cada divendres, grups d'estudiants participants en l'assignatura "Arqueologia bàsica de Laboratori" organitzada pel Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica de la UdG. En aquestes sessions s'anaven alternant tasques de laboratori com neteja, siglat, classificació i dibuix de materials arqueològics, amb tasques d'intervenció arqueològica al jaciment. En total durant l'any 2016 s'han rebut 24 alumnes de 1er a 4rt, del grau d'Història i d'Història de l'Art repartits en diversos grups i sessions.

En el marc del conveni de col·laboració amb l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya, durant l'any 2016 s'han realitzat pràctiques relacionades amb treballs de restauració al jaciment en es que han participat quatre estudiants.

RECERCA

Pel que fa a les activitats de recerca desenvolupades per part del personal tècnic del MAC-Empúries durant l'any 2016 aquestes s'inscriuen en quatre grans apartats:

INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES

Les intervencions efectuades dins del recinte arqueològic del MAC-Empúries s'han centrat sobretot en les excavacions portades a terme amb els alumnes del Curs d'Arqueologia d'Empúries, en el mes de juliol de 2016. S'afegeixen també altres treballs de prospecció i sondejos de comprovació efectuats en diversos llocs de l'entorn més proper.

6-34/7/2016. Intervencions a l'Ínsula 30 de la ciutat romana: Els treballs arqueològics han permès continuar l'excavació de diferents sectors d'aquesta ínsula, ocupada, al nord, per les termes públiques i que ha estat objecte d'un projecte d'intervencions iniciat l'any 2000. Les darreres campanyes s'han centrat especialment en la documentació dels nivells més antics d'ocupació d'aquesta zona del jaciment, per sota d'alguns dels locals o tabernae d'època imperial situats al sud de l'edifici termal i que servien per usos comercials o artesanals. L'excavació realitzada amb els alumnes del curs d'arqueologia ha fet possible descobrir diferents espais pertanyents a una casa o *domus* d'època romana baixrepublicana, que havia ocupat el sector meridional d'aquesta ínsula en el segle I aC. D'aquesta casa ja s'havien excavat prèviament les restes d'algunes de les estances privades, entorn a un atri, amb paviments decorats, així com també un espai de cuina i de servei. Aquest any ha estat possible continuar l'excavació d'un àmbit utilitzat específicament com a celler, en el que s'han recuperat les restes d'una vintena d'àmfores de vi, majoritàriament de procedència itàlica, que s'hi trobaven emmagatzemades, juntament amb una llosa o simpulum de bronze que servia per extreure'n el vi. Tanmateix, la troballa més significativa, segurament relacionada amb aquesta mateixa fase d'ocupació, ha tingut lloc a sota d'un dels locals situats al sud-oest de l'ínsula. Es tracta d'un tresoret de 200 denaris romans de plata, continguts dins d'un vas ceràmic en forma d'amfora, que es va trobar amagat dins d'un petit clot a terra.

En altres sectors localitzats a la banda oest de l'ínsula, les excavacions han deixat al descobert, a més, les restes de diverses construccions i espais al descobert amb sitges excavades al subsòl, que corresponen a l'ocupació més antiga fins ara documentada en aquesta part del turó d'Empúries i que remunten al segle II aC.

29/2/16 a 18/4/16. Sondejos per comprovar la prospecció de georadar realitzada prèviament per l'empresa SOT, **a la zona suburbana al sud de la ciutat grega.** L'objectiu era documentar la continuïtat de les estructures de fortificació d'època romana republicana documentades, fora del recinte del MAC-Empúries, amb motiu dels treballs de construcció del nou Centre de Recepció. Es varen poder documentar

nivells arqueològic associats a diverses estructures, però encara resta pendent la localització de la continuació de l'esmentada muralla, en el seu tram paral·lel al litoral.

5-14/10/16. Prospecció electromagnètica i de georadar encarregada a l'empresa SOT, **a la zona suburbana a l'entorn de l'esglesia de Santa Margarida,** a l'oest de la ciutat romana. Aquesta prospecció s'ha realitzat en el marc del projecte de recerca TerAMar, al qual es farà al·lusió més endavant. L'objectiu d'aquesta actuació era confirmar l'entitat i el traçat de les nombroses estructures pertanyents a una ocupació d'època tardoromana, l'existència de les quals ja es coneixia a partir de fotografies aèries. Es va realitzar igualment un sondeig per confirmar les dades de la prospecció i la datació d'aquest conjunt.

Oct.-des./16. Suport a les excavacions realitzades al Turó de Vilanera de l'Escala. Durant la tardor de 2016 s'han efectuat treballs d'excavació a la necròpolis del sector 3 del turó de Vilanera, per part de l'empresa Baula, SL, subvencionades per part del Departament de Cultura i l'Ajuntament de l'Escala. El MAC-Empúries ha col·laborat donant suport material i tècnic a aquestes excavacions. La intervenció ha tingut com a objectiu la continuació de la documentació d'aquesta àrea funerària ocupada per una necròpolis d'incineració del Bronze Final i la Primera Edat del Ferro, que és objecte d'un dels projectes de recerca impulsats des del MAC-Empúries a partir de la documentació arqueològica i els materials recuperats en les intervencions precedents de 1999-2000, que formen part del fons del museu. La intervenció realitzada l'any 2016 ha concentrat els treballs especialment en l'excavació d'un dels grans túmuls localitzats en aquesta necròpolis, que s'ha pogut adscriure al període Neolític, amb diverses tombes d'inhumació i una estructura dolmènica central. Els resultats d'aquesta intervenció, doncs, permeten remuntar considerablement la utilització funerària d'aquest sector i aporten una informació molt rellevant per al coneixement del poblament neolític del territori més proper a Empúries.

Durant l'any 2016 s'ha continuat també amb l'activitat de coordinació i suport de les intervencions preventives que han tingut lloc dins el terme municipal de l'Escala, en col·laboració amb el Servei d'Arqueologia (SSTT de Girona).

ESTUDI I DOCUMENTACIÓ DE MATERIALS PROCEDENTS D'EXCAVACIONS

Al llarg de l'any 2016 s'han realitzat diversos estudis i treballs de documentació relatius a materials recuperats en intervencions arqueològiques prèviament realitzades al conjunt arqueològic d'Empúries i al seu entorn. En aquests estudis i treballs han participat diversos arqueòlegs i investigadors, juntament amb l'equip tècnic del museu.

- Estudi i documentació (classificació, inventari i dibuix) de materials ceràmics procedents d'intervencions realitzades dins del recinte arqueològic (sectors de l'Estoa, Insula 30 i intervencions realitzades prèviament a la construcció del Centre de Recepció)
- Estudi i catalogació de materials numismàtics recuperats a l'Insula 30 i, en especial, del conjunt de 200 denaris recuperats en les excavacions de 2016.
- Continuació de l'estudi i documentació (dibuix i catalogació) dels materials procedents de les excavacions de 1999 i 2000 al turó de Vilanera
- Finalització de l'estudi antropològic de les restes recuperades en les excavacions de l'anomenada Necròpolis Granada.
- Treballs de filtratge de sediments i recuperació de restes (carbons i restes vegetals, fauna) de mostres de terres recollides en excavacions a diversos sectors de la Neàpolis (sector N.O., Estoa)

PARTICIPACIÓ EN PROJECTES DE RECERCA

Durat l'any 2016 s'han desenvolupat diverses activitats que s'emmarquen en els diversos Projectes de recerca I+D vigents en els quals participen com a investigadors els tècnics arqueòlegs de la plantilla del MAC-Empúries:

- **"Procesos sociales, tecnológicos y económicos en la explotación de recursos minerales del Priorat (Cataluña): una visión diacrónica"** (HAR2010-21105-C02-01) impulsat des de la Universitat de Lleida i renovat l'any 2014. Participa com investigador en el projecte: M. Santos. En el marc d'aquest projecte s'ha realitzat un mostreig de restes de processos metal·lúrgics (escòries, residus de fosa, gresols) procedents d'excavacions recents a la Neàpolis, amb l'objectiu de realitzar anàlisis arqueometal·lúrgiques
- Projecte **"Amphorae ex Hispania. Paisajes de producción y de consumo"** (HAR2011-28244), projecte impulsat des de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i actualment també prorrogat. Participa com investigador en el projecte: J. Tremoleda. En el marc d'aquest projecte s'ha participat, els dies 17 i 18 d'octubre, en una reunió científica celebrada a la Universidad de Sevilla, en la qual es varen fixar els objectius per al futur d'aquest projecte, entre els quals la realització d'una base de dades de tallers de fabricació d'àmfores d'època romana a la Península Ibèrica
- **"Interacción, Identidad y Cultura Material: un estudio comparativo de tres espacios coloniales (Bahía de Málaga, Empúries-Ullastret y bahía de Oristano)"** (HAR2012-36260), projecte liderat des de la Universitat Pompeu i Fabra de Barcelona. Participa com investigador en el projecte: M. Santos. En el marc d'aquest projecte s'ha continuat amb l'estudi comparatiu de diferents contextos materials de la ciutat grega i s'ha preparat un article per a les actes del col·loqui celebrat a Empúries l'any 2015 (Ionians. East and West).
- **"Interacciones socio-ambientales durante el Holoceno: dinámica del paisaje, adaptaciones socioculturales y complementariedad de recursos en la cuenca del río Ter (Pirineos orientales-empordà). In-**

tegración de datos paleoambientales y arqueológicos (TerAmAr)" (01-02-2013/31-12-2015), projecte impulsat des de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i la Universitat de Barcelona. Participa com investigador en el projecte: P. Castanyer. En el marc d'aquest projecte, s'han realitzat les prospeccions electromagnètiques i de georadar del sector de Sta. Margarida, abans esmentades; en el mes d'octubre es varen realitzar treballs de prospecció del territori proper a Empúries dirigides per part l'equip de l'Institut d'Arqueologia Clàssica de Catalunya; s'ha procedit a l'estudi i datació de les diferents columnes litològiques obtingudes en sondejos geològics realitzats anteriorment a la banda nord de l'antic estuari d'Empúries i, en especial, s'ha impulsat l'estudi dels diferents ambients pollítics. S'ha redactat un article de síntesi sobre els recents estudis de paleopaisatge, admès per a la propera publicació del volum de 2016 de la revista *Madrid Mitteilungen* (de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid). Part dels resultats s'han presentat també al congrés celebrat a Cartagena el passat 24-25 de novembre de 2016 ("Paleopaisajes del litoral mediterráneo ibérico entre los cabos de Creus y Gata")

- Projecte Quadriennal de Recerca (2014-2017) **"Interacciones socio-ambientales durante l'Holocè: estructuració, ocupació i dinàmiques del territori as la conca de riu Ter a partir de l'arqueologia del paisatge"** (TerAmAr), liderat des de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Participa com investigador en el projecte: P. Castanyer. En el marc d'aquest projecte quadriennal, en el mes d'octubre es varen realitzar treballs de prospecció del territori proper a Empúries, amb l'objectiu d'estudiar camins i traces de parcel·lacions antigues.
- **Del oppidum a la civitas III. La transformación de la ciuitas y la transición hacia nuevos modelos de estructuración territorial"** (HAR2013-40778-P), impulsat des de l'Institut de Recerca Històrica de la Universitat de Girona. Participa com investigador en el projecte: P. Castanyer. L'any 2016, en el marc d'aquest projecte, s'ha publicat la monografia *Baix imperi i antiguitat tardana al sector nord-oriental de la província Tarraconensis. De l'adveniment de Dioclecià a la mort de Carlemany (284-814)* (Documenta Universitaria).
- **"La decoración parietal en el cuadrante NE de Hispania: pinturas y estucos (siglo II a.C.-siglo VI d.C.)"** (HAR2013-48456-C3-2-P), impulsat des de la Facultat de Geografia i Història de l'UNED. Participa com investigador en el projecte: J. Tremoleda.

BIBLIOTECA

El MAC-Empúries compta amb una biblioteca especialitzada amb més de 8.000 exemplars i nombroses capçaleres de revista. Actualment la documentació del fons bibliogràfic es troba recollit en una base de dades amb programari FileMaker, a l'espera de ser incorporat al catàleg de les Biblioteques Especialitzades de la Generalitat de Catalunya.

Sense un registre regular d'usuaris, les consultes corresponen preferentment al personal tècnic del museu i col·laboradors, investigadors que realitzen estudis sobre el jaciment i sol·liciten consultes de materials, així com els estudiants en pràctiques i els alumnes dels cursos d'Empúries.

Durant l'any 2016 el fons de la biblioteca s'ha incrementat amb 138 exemplars (llibres i volums de revistes), adquirits bàsicament a través dels intercanvis i donacions. Es pot destacar la donació d'un conjunt de publicacions (80 ex.) per part de la Dra Gloria Trias, especialment d'arqueologia grega.

PUBLICACIONS

L'any 2016 el MAC-Empúries ha coeditat, juntament amb el Museu de l'Anxova i de la Sal de l'Escala (MASLE), l'Ajuntament de l'Escala i el Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí, el catàleg de l'exposició temporal organitzada conjuntament (a Empúries i al MASLE):

Boix, L., Tremoleda, J. (coord.), *Una mar de vinyes. El conreu de la vinya i el vi a Empúries, l'Escala i el Montgrí*, Girona, 2016.

Relació de publicacions referides a Empúries, a càrrec de l'equip tècnic del MAC-Empúries editades o lliurades l'any 2016:

- Campo, M., Santos, M., Castanyer, P., Tremoleda, J., Hallazgos monetarios en niveles de abandono de la Ínsula 30 de la ciudad romana de Emporiae (fines del siglo III)", *Numisma* 259, 93-143.
- Castanyer, P., Santos, M., Tremoleda, J., Nuevos espacios de necrópolis en torno a Emporion. Aspectos rituales y prácticas funerarias, a Cl.-A. De Chazelles, M. Schwaller (eds), *Vie quotidienne, tombes et symboles des sociétés protohistoriques de Méditerranée nord-occidentale. Mélanges offerts à Bernard Dedet*, Monographies d'Archéologie Méditerranéenne, Hors série n° 7, 2016, 497-515.
- Castanyer, P., Santos, M., Tremoleda, J., Darreres recerques sobre la gènesi de l'enclavament grec d'Emporion, *Empúries* 56 (2009-2011) (publ. 2016), 55-73.
- Castanyer, P., Santos, M., Tremoleda, J., Julià, R., Montaner, J., Riera, S., Evolución del paisaje y del poblamiento del territorio de Emporion-Emporiae entre el Bronce Final y la Antigüedad Tardía. *Madrid Mitteilungen* 57, Deutsches Archäologisches Institut, Madrid, en premsa.
- Castanyer, P., Santos, M., Tremoleda, J., Puigdevall, I., Puig, A.M., Hernández, E., Cle, A., Ferrer, A. 2016, "Intervencions arqueològiques a Empúries (L'Escala, Alt Emporda)", en *Tretzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, Banyoles 2016, Girona, 169-198.
- Nolla, J.M., Burch, J., Palahí, Ll., Amich, N., Canal, E., Casas, J., Castanyer, P., Sagrera, J., Sureda, M., Tremoleda, J., Vivó, D., Vivo, J., Costa, A., Prat, M., Simon, J., Varenna, A. 2016, *Baix imperi i antiguitat tardana al sector nord-oriental de la província Tarraconensis. De l'adveniment de Diocleciana a la mort de Carlemany (284-814)*, Documenta Universitaria, Girona
- Tremoleda, J., Castanyer, P., Santos, M., Las ánforas de los niveles augusteos de las termas de la ciudad romana de Empúries, a R. Járraga i P. Berni (eds.), *Amphorae ex Hispania: paisajes de producción y consumo*, Monografías Ex Officina Hispana III, 66-82.
- Tremoleda, J., Santos, M., Castanyer, P., Una nova fortificació d'època republicana a Empúries. Una base militar per a la conquesta d'Hispania, *Annals del Institut d'Estudis Empordanesos* 457, Figueres, 2016, 47-74.

INFORMACIÓ ECONÒMICO – ADMINISTRATIVA

Pressupost

Dades del pressupost executat per la seu de Girona del Museu d'Arqueologia de Catalunya 2016.

INGRESSOS PER CAPÍTOLS

Capítol III – Taxes i altres Ingressos .....94.544,53 €

DESPESES PER CAPÍTOLS

Capítol I. Despeses de personal..... ACPC

Capítol II. Despeses corrents i quadre comandament 485.174,88 €

Capítol VI. Inversions.....766,84 €

Total ..... 485.941,72 €

Contractació administrativa

- Servei de Neteja, adjudicat per l'ACPC
- Servei de Conservació i Manteniment i d'eficiència energètica, adjudicat per l'ACPC
- Servei de gestió de Visites guiades i Tallers didàctics, així com la gestió de l'agenda de reserves, adjudicat per l'ACPC
- S'han gestionat 156 contractes menors de serveis i subministraments realitzats per l'àrea de gestió econòmica.

Personal

Personal de la plantilla de la seu de Girona del Museu d'Arqueologia de Catalunya 2016 - 11

Prevenió de Riscos Laborals

Realització de simulacre d'evacuació per incendi a l'edifici de Pedret del Museu d'Arqueologia de Catalunya el dia 23 de febrer de 2016 i del museu de Sant Pere de Galligants el dia 26 de febrer de 2016.

Actuacions de millora de l'edifici

- Canvi d'ubicació i adequació del magatzem de publicacions, arxiu documental i arxiu fotogràfic.
- Reparació i adequació del paviment de les sales d'exposició permanent de Sant Pere de Galligants.
- Adequació i reparació de la sala ibèrica a Sant Pere de Galligants per aula didàctica.
- Senyalització d'emergència de l'edifici de Pedret.
- Senyalització exterior de l'edifici de Pedret.
- adequació de la sala de recepció i entrada a l'edifici de Pedret.
- Infraestructura WIFI a Sant Pere de Galligants i a Pedret.

DOCUMENTACIÓ I GESTIÓ DE LES COL·LECCIONS

DOCUMENTACIÓ

01/01/2015 – 31/12/2015. Documentació de les col·leccions del MAC-Girona . L'àrea de documentació, 3 estudiant en practiques, han treballat en diferents línies al llarg de 2016:

- S'han incorporat i donat d'alta al registre 54 peces per Girona.
- S'han creat unes 200 fitxes noves al MuseumPlus. Peces amb número de registre i fitxa de paper però que no estaven informatitzades.
- I s'han revisat més de 600 fitxes. S'han incorporat fotos, actualitzat ubicacions, s'han afegit els acrònims del MAC- Girona davant el número de registre. S'ha ampliat o revisat la informació donada, estat de conservació...

GESTIÓ DE LES COL·LECCIONS DEL MAC-GIRONA

Exposicions

Total: 94 cedides en préstec

- Santa Caterina "350 anys al teu costat" 42 peces. S'ha col·laborat en aquesta exposició fent la tria de peces i la proposta del muntatge de les vitrines amb el material del MAC- Girona.
- "El Geni Culinari" MAC- Barcelona. 20 peces i 1 caixa de fragments ceràmics i 1 caixa fauna
- "Històries de tocador". Itinerància als museus d' Irun i Bilbao 23 peces
- "Los Escipiones,. Roma conquista Hispania" Museo Arqueológico Regional d'Alcalá de Henares. 1 peça
- "El vi grec" al MAC- Barcelona 8 peces
- Col·laboració en el muntatge de l'exposició "tres museus, tres mosaics"
- Dos sortides de material per restauració fora del MAC, un encara no ha tornat

Consultes

-23 consultes. 16 externes i 7 internes dels diferents tècnics del museu. Les consultes van des de sol·licitud d'estudi de peces concretes (29) a consultes de jaciments.

Dipòsits arqueològics

- Continuació de la revisió i entrada dels materials del Dipòsit del Pla de l'Horta 2008-2010. 51 caixes entrades dins el magatzem.

- S'ha iniciat el trasllat de part del dipòsit arqueològic format per la donació de les germanes Macau del llegat del seu pare, el pedagog i naturalista Isidre Macau, a Palau Saverdera. L'Ajuntament d'aquest municipi acollirà una petita exposició amb les col·leccions de malacofauna, minerals, fòssils i arqueologia d'aquest dipòsit. Aquest projecte és gestionat des del MAC- Girona qui s'encarrega de la pro-

CONSERVACIÓ - RESTAURACIÓ

posta expositiva (disseny i contingut) i preparar el material dels fons pel seu trasllat.

Tasques

-La principal tasca de l'any 2016 ha estat la remodelació de les vitrines de la sala dos de l'exposició permanent al sobreclaustr de Sant Pere de Galligants. En aquesta sala s'explica l'època neolítica i l'edat dels metalls. Abans de la remodelació aquest espai estava ocupat per set vitrines, quatre centrals i tres laterals. Actualment es mostren nou vitrines per explicar aquest tres períodes històrics. Per poder afegir dues vitrines centrals va ser necessari moure i redistribuir les vitrines. A més a més es va aprofitar per girar-les 90 graus per que estiguessin alineades amb la resta de les sales. Tot aquest moviment va comportar buidar totes les vitrines, unes 200 peces. Cal recordar que part del material del l'època del bronze ja havia estat retirat el 2015 perquè ocupava la sala 3 que ara està dedicada al món ibèric. La remodelació ha consistit en un ordenament dels temes de cada vitrina i revisió del material exposat. S'han esponjat les vitrines amb retirada i canvi de peces. S'ha donat peu a l'entrada de material nou provinent de les excavacions entrades en dipòsit aquests darrers anys. S'ha refet els peus de totes les vitrines. Aquesta remodelació ha generat el retorn dels magatzem d'unes 80 peces.

- Al llarg del 2016 s'ha continuat la tasca d'endregar les peces del paleolític retirades l'any anterior.

- Preparació article presentat a unes Jornades de la UdG "Museus, jaciments, festes i fires. La posada en escena del món romà en el NE de Catalunya"

- Preparar peces per el projecte 3D de la web del museu (per implementar)

- Llistat de les àmfores col·locades en tres peus al llarg de la paret del magatzem per poder etiquetar novament.

- Acollida de tres estudiants de la Facultat de Lletres de la UdG per fer pràctiques d'arqueologia i museologia. Aquesta estada té una durada de 120 hores per estudiant.

2016. Revisió de l'estat de conservació i intervenció de conservació - restauració del material en exposició a Sant Pere de Galligants segons les necessitats que es generin al propi centre i/o peticions per exposicions d'altres Museus o investigadors, o en funció de la valoració de l'estat de conservació que presentin.

2016. Coordinació de la intervenció de conservació i restauració del mosaic de Teseu i Ariadna (Bell-lloc del Pla, Girona). Amb la col·laboració de CRBCC durant l'any 2015 i inici del 2016 es va efectuar la intervenció de conservació- restauració del mosaic de Bell-lloc del Pla conservat a Sant Pere de Galligants. La intervenció de conservació i restauració del mosaic de Teseu i Ariadna, s'inscriu en el projecte d'actualització de la presentació museogràfica dels béns arqueològics exhibits al monestir. Aquesta revisió va comportar la inevitable inspecció de l'estat de conservació, posterior aixecament del mosaic de la nau de l'església, trasllat al CRBMC, on al llarg de l'any 2015 i inici de 2016 es va efectuar la restauració.

2016. Intervenció de conservació - restauració dels objectes exposats en les diferents exposicions temporals que ha organitzat o participat el MAC. S'han tractat objectes de ceràmica, metall, de material petri o ossi que s'han exposat en les següents exposicions temporals: El vi grec. De l'antiguitat als cellers catalans actuals, Jocs i joguines a l'antiguitat, El Geni culinari: Innovacions que marquen la nostra cuina, Caps tallats. Símbols de poder, La fi és el principi. Pràctiques funeràries a la Catalunya Prehistòrica.

2016. Col·laboració amb el Servei d'Atenció als Museus- Girona participant en la restauració d'alguns materials que tenen en dipòsit, per garantir-ne la seva conservació i/o afavorir-ne l'estudi.

2016. Revisió de l'estat de conservació de materials procedents de diverses excavacions arqueològiques de Besalú, que s'exposaran de manera permanent a l'Espai Besalú, un centre d'interpretació sobre l'origen i història d'aquesta població garrotxina.

2016. Col·laboració amb el Museu Comarcal de Banyoles participant en la restauració d'alguns materials d'os procedents de Mollet III per efectuar-ne la neteja per procedir al seu estudi.

EXPOSICIONS TEMPORALS

8/4/2016-11/09/16. 3 Mosaics, 3 Museus. Una exposició on es posa en relleu un conjunt de mosaics figurats d'època romana localitzats a finals del s. XIX i la primera meitat del XX a la masia de can Pau Birol (Girona),

ACTIVITATS

CONFERÈNCIES

17/11/2016. "El dia que els fesols americans van tombar els europeus". A càrrec de Xavier Garcia Arboç. Participants 7.
Jornades / Workshops / Seminaris

24/09/2016. "Col·loqui amb Gaspar Hernández" a càrrec de Gaspar Hernández. (dins les Jornades de NovaCultura). Participants 221.

JORNADES DE PORTES OBERTES

18/05/2016 Dia Internacional dels Museus
23/04/2016 Sant Jordi
11/9/2016. La Diada
29/10/2016 Sant Narcís
17/09/2016 Jornades Europees de Patrimoni.

VISITES GUIADES I TALLERS ESPECIALS

16/01/2016. "Anem a conèixer el romànic de Sant Pere de Galligants i del Museu d'Art". Visita guiada adreçada als usuaris dels recursos educatius de la ciutat de Girona. a càrrec de la restauradora Laura Lara. Participants: 29 i 40.

27/3/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 69.

24/4/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 63.

29/5/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 68.

4/6/2016 "Símbols compartits". Visita guiada a la catedral, Sant Feliu i Sant Pere de Galligants. A càrrec del director del Tresor de la Catedral Joan Piña. Participants: 32.

18/6/2016 "Símbols compartits". Visita guiada a la catedral, Sant Feliu i Sant Pere de Galligants. A càrrec del director del Tresor de la Catedral Joan Piña. Participants: 28.

26/6/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 43.

2/07/2016 "Taller de Mosaics" Participants: 2.

16/07/2016 "Taller de Mosaics" Participants: 2.

18/07/2016 "Capvespres de Lluna plena" visita itinerari nocturna pel Burg de Sant Pere amb aperitiu final. Participants: 20.

30/07/2016 "Taller de Mosaics" Participants: 5.

31/7/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 70.

06/08/2016 "Taller de Mosaics" Participants: 2.

10/08/2016 Visita guiada exposició 3 Mosaics, 3 Museus. Participants: 5.

17/08/2016 "Taller de Mosaics" Participants: 3.

17/08/2016 "Capvespres de Lluna plena" visita itinerari nocturna pel Burg de Sant Pere amb aperitiu final. Participants: 28.

19/08/2016 "Capvespres de Lluna plena" visita itinerari nocturna pel Burg de Sant Pere amb aperitiu final. Participants: 14.

20/08/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 10

24/08/2016 Visita guiada exposició 3 Mosaics, 3 Museus. Participants: 6.

27/08/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 14

28/8/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 92.

03/09/2016 "Taller de Mosaics" Participants: 4.

03/09/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 14

10/09/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 12

17/09/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 10

23/09/2016 "Capvespres de Lluna plena" visita itinerari nocturna pel Burg de Sant Pere amb aperitiu final. Participants: 9.

24/09/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 21

25/9/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 75.

22/10/2016 Visita guiada "La Girona de Cerverí". Juntament amb la UOC. Participants: 31

23/10/2016 Visita guiada "El burg de Sant Pere". Participants: 11

29/10/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 19

30/10/2016 "Pare Abat hi ha Pelegrins". Visita teatralitzada. Participants: 67.

5/11/2016 Visita guiada "Sepultures i Epitafis" Visita guiada a la catedral, Sant Feliu i Sant Pere de Galligants. A càrrec del director del Tresor de la Catedral Joan Piña. Participants: 20

13/11/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 21

26/11/2016 Visita guiada "Sepultures i Epitafis" Visita guiada a la catedral, Sant Feliu i Sant Pere de Galligants. A càrrec del director del Tresor de la Catedral Joan Piña. Participants: 13

27/11/2016 Visita guiada Joc de Trons. Visita guiada pels escenaris on es va rodar la sèrie. Participants: 37

30/12/16 Taller de Nadal dins el Gironamuseus. Participants: 18

30/12/16 visita en el marc de l'exposició Temporal del Museu d'Història: La Girona de l'Aigua. Participants: 35

ACTIVITATS DESTACADES

29, 30, 31/01/2016 Girona 10. Activitat de ciutat, on tots els comerços i restaurant fan una oferta de 10 €. L'entrada al museu era reduïda a 2€ pels participants a l'esdeveniment. Participants: 109

17/02/2016 Sopar de Gala d'Antena 3. Participants: 318

20/02/2016 Concert de música electrònica amb CLAPTONE. Participants: 450

10/03/2016 Gimcana amb els estudiants d'ESO de llatí dels instituts públics de les comarques de Girona. Participants: 600

16/3/2016 Gravació espot promocional de Joc de Trons per Canal+. Participants: 7

21/05/2016. Nit dels Museus. Iniciativa del Ministeri de Cultura de França, sota l'alt patronatge de l'UNESCO i del Consell d'Europa que ens proposa descobrir els museus de les nostres ciutats en horaris diferents als habituals. El Museu d'Arqueologia de Catalunya – Girona organitza una activitat conjunta amb el GironaMuseus. Enguany, un concert de Jazz. Participants: 471

18/5/2016. Dia Internacional dels Museus. Jornada de portes obertes. Participants: 291

25/06/16 Concert dins el Festival Nits de Clàssica. Participants: 159

26/06/16 Concert dins el Festival Nits de Clàssica. Participants: 123

17/09/2016 Concert de Gospel (Jornades Europees de Patrimoni) Participants: 283

16/10/2016 Preestrena espectacle SI AU SI, dins el festival de teatre de tardor Temporada alta. Participants: 60

17/10/2016 espectacle SI AU SI, dins el el festival de teatre de tardor Temporada alta. Participants: 131

18/10/2016 espectacle SI AU SI, dins el Temporada alta. Participants: 95

20/10/2016 presentació en premsa del Festival SOM CULTURA amb el Patronat de turisme Costa Brava. Participants: 49

29/10/16 Acte Inauguració AQUA GERUNDA, amb conferències d'arqueologia. Participants: 285

19/11/2016 espectacle d'Isidre Galván SOLO, dins el festival de teatre de tardor Temporada Alta. Participants: 200 i 200

19/12/2016 Enregistrament per TV i premsa escrita Russa i Armènia sobre la visita de Joc de Trons. Participants: 7

PRESENTACIÓ DE LLIBRES

19/01/2016. *Santa Maria de Ripoll al s. XIX. El procés d'una transformació. El llegat Joan Martí i Font.* Participem com a col·laboradors de l'edició. Participants: 30

POLÍTIQUES DE PÚBLICS: ELS VISITANTS

Els visitants centren la seva participació bàsicament en la visita lliure a l'exposició permanent i temporal. No obstant, hi ha hagut un increment d'activitats adreçades a diferents segments de públic que han fet augmentar substancialment el nombre de visitants finals. A més, la participació en festivals de renom a la ciutat ha ajudat a donar més visibilitat al museu - monument, i ha obert portes a noves accions de difusió, no tant centrades en l'arqueologia.

L'OFERTA EDUCATIVA

El Museu d'Arqueologia de Catalunya dins la seva oferta educativa va programar pel curs 2015-2016 vint-i-tres activitats, entre visites guiades i tallers, de les quals va programar 2 tallers nous i un paquet didàctic. Durant l'any 2016 han participat 8.249 persones en les activitats educatives del MAC Girona, que representen un increment del públic escolar/educatiu d'un 9,2%.

La concertació de visites i tallers per nivells es distribueix entre secundària, en un 54,53%, primària, en un 22,35%, universitaris, un 11,09%, batxillerat, un 8,46%, i 3,57% altres.

6/09/2016 presentació dels Recursos Educatius del MAC-Girona dins la presentació dels Recursos Educatius de la Ciutat de Girona.

COL·LABORACIONS AMB CENTRES EDUCATIS

Es consolida la col·laboració amb L'Obra Social "La Caixa" per oferir visites a col·lectius de Risc d'Exclusió Socials de les comarques de Girona. Al llarg de l'any 2016 han passat un total de 26 grups.

Col·laborem amb l'Escola Verd de Girona perquè ens tutoritzi el procés de creació d'una nova activitat educativa adreçada a infantil: "Els Sons del Galligants" i perquè els alumnes de P3,P4 i P5 ens facin d'avaluadors de la mateixa.

GESTIÓ DELS RECURSOS EDUCATIS

Durant aquest any 2016, es reforma la relació amb diferents departaments de la UdG perquè coneguin el museu, les tasques que es duen a terme, i sobretot, el fons. Per aquest motiu la tècnica de difusió va a fer xerrades a diferents aules de la UdG, i rep al museu diferents grups d'alumnes per mostrar el funcionament del MAC-Girona.

Detallem les sessions realitzades:

12/01/2016 Alumnes de l'assignatura de Patrimoni del Grau d'Història de l'Art de la UdG. Participants: 60

14/03/2016 Alumnes de Turisme de la UdG. Participants: 35 i 42

09/07/16 estudiants del 70è Curs Internacional d'Arqueologia d'Empúries. Participants: 29

4/10/2016 Alumnes de final de grau de Pedagogia. Participants: 26

24/11/2016 Alumnes de final de Grau de Magisteri. Participants: 82

25/11/2016 Alumnes del PTT de la Garrotxa. Participants: 33

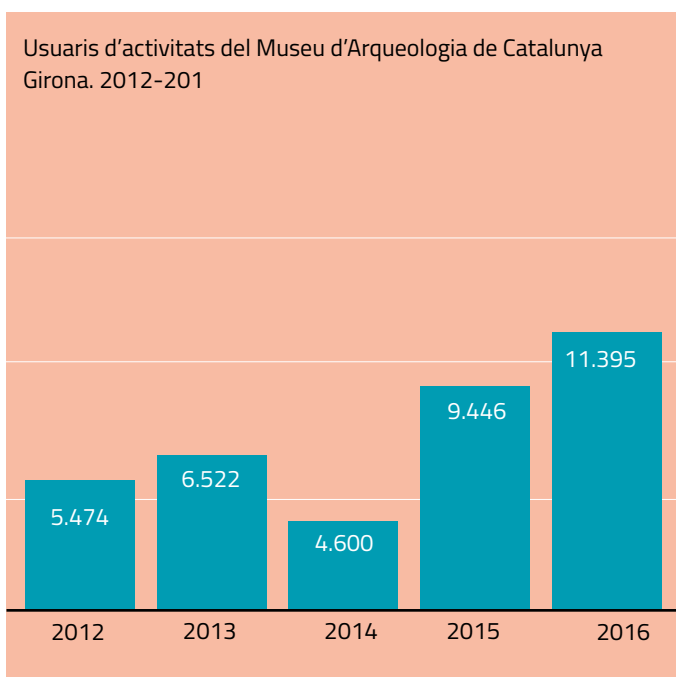
25/11/2016 Alumnes de final de Grau de Magisteri. Participants: 47

1/12/2016 Alumnes de Grau de Magisteri. Participants: 140

14/12/2016 Alumnes de Museologia del Grau d'Història de l'Art. Participants: 16

Continuem amb l'empresa de concertació i gestió de visites ICONO Serveis Culturals.

Usuaris d'activitats del Museu d'Arqueologia de Catalunya Girona. 2012-2016

FORMACIÓ

Tutorització de dos estudiants en pràctiques de l'Institut Narcís Xifra, en el marc del projecte SINGULAR de la ciutat de Girona.

RECERCA

A banda de l'activitat normal derivada de la gestió, documentació i cura de les col·leccions (arqueologia clàssica, món púnic i illes Balears), de l'atenció de consultes (presencials i no presencials) i de la supervisió del moviment, transport i instal·lació de peces cedides, el MAC-Girona ha continuat participant i donant suport al projecte de la Draga de Banyoles:

- Organización social de las primeras comunidades agrícola-ganaderas a partir del espacio doméstico: Elementos estructurales y áreas de producción y consumo de bienes (HAR2012-38838-C02-01)
- Arquitectura en madera y áreas de procesado y consumo de alimentos (HAR2012-38838-C02-02); Ministerio de Economía y Competitividad - Subdirección General de Proyectos de Investigación (Spain)
- La Draga en el procés de neolitització del Nordest peninsular; 2014-2017, Generalitat de Catalunya. Grup de Recerca AGREST (2009 SGR 734), Generalitat de Catalunya.

BIBLIOTECA

La biblioteca ha estat catalogada i ja està en línia per tal de fer-la accessible a través d'internet. També, l'arxiu històric, el qual es troba a l'abast del públic del fons de la Comisión Provincial de Monumentos Históricos y Artísticos (1844-1981), s'ha vist ampliat amb el catàleg en línia del Fons del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional - Delegación Provincial de Bellas Artes (1940-1974); el fons Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas - Delegación Provincial del Servicio Nacional de Excavaciones Arqueológicas (1941-1974); i el fons Fons Joan Sanz i Roca (1955-1969).

La biblioteca del MAC-Girona/CASC ha atès, al llarg de 2016, un total de 388 usuaris presencials i 12 consultes per via telefònica o telemàtica, dels quals 66 ho han estat per l'arxiu.

Els fons s'han incrementat amb un total de 280 nous registres (125 monografies i 155 núm. de revista) dels quals 202 pertanyen al MAC-Girona i 76 al CASC.

Al llarg de l'any s'ha continuat la tasca de catalogació dels fons amb el programa Millennium i ha començat la descatalogació dels llibres i revistes donats de baixa, processos encara en curs.

CENTRE DE DOCUMENTACIÓ, ARXIU D'IMATGES

El Centre de documentació del MAC-Girona ha atès, durant 2016 un total de 37 usuaris, mentre que s'han interessat per l'arxiu d'imatges un total de 20 usuaris. Ultra això, han estat ateses també 9 consultes telefòniques o telemàtiques relacionades tant amb els fons documentals com els fotogràfics.

Per tal de continuar amb la catalogació de la biblioteca s'ha aturat momentàniament l'ordenació de l'arxiu documental. Quant als fons fotogràfics, tots els negatius -tant de plàstic com de vidre- i part dels positius, han estat agrupats en un únic espai amb unes condicions més adients per a llur conservació.

PUBLICACIONS

1. Catàleg de l'exposició 3 Mosaics, 3 Museus. 140 anys dels mosaics romans de Bell-lloc (Girona)

Els mosaics de Bell-lloc del Pla (Girona). Una aventura de 140 anys Girona, 2016, 101 p.

2. *La construcció del palau del comte Enric II a Castelló d'Empúries (Alt Empordà). Estudi documental i dels materials arqueològics*, Monografia 26 del MAC-Girona (presentada a l'Ajuntament de Castelló d'Empúries), PUIG A. M. (coord). Girona, 2016, 232 p.

3. Publicació del número 19 de la revista *Cypselà*, 315 p.

DESPLEGAMENT EN EL TERRITORI

S'han començat les accions per articular i configurar el projecte de xarxa col·laborativa de jaciments del Gironès amb els Ajuntaments de Sarrià de Ter, Sant Julià de Ramis i la Diputació de Girona. Aquest programa contempla el dur a terme accions de suport tècnic i/o material per a implementar un programa que generi sinèrgies a l'hora de proposar programes de divulgació dels equipaments municipals patrimonials i el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona. Aquest és el cas del poblat ibèric de "Kerunta" i el *Castellum* visigòtic de la muntanya de Sant Julià de Ramis, i la villa romana del Pla de l'Horta (Sarrià de Ter).

MAC OLÈRDOLA

L'any 2016 la coordinació del MAC Olèrdola va ser desenvolupada directament per l'Àrea de Monuments de l'ACdPC i no disposem d'informació vinculada a les activitats del 2016.

Pressupost

Capítol I + SS	64.899
Capítol II	14.623
Total	79.522

Reserves

Espai de reserves.....	9,5 m ²
------------------------	--------------------

Objectes

Fitxes registre	954 (20-2016)
Fitxes Museum Plus	954

Visitants

Any 2016	14.522
----------------	--------

MAC ULLASTRET

INFORMACIÓ ECONÒMICO – ADMINISTRATIVA

Pressupost

Dades del pressupost executat per la seu d'Ullastret del Museu d'Arqueologia de Catalunya 2016.

INGRESSOS PER CAPÍTOLS

Capítol III – Taxes i altres Ingressos ..... 00,00 €

DESPESES PER CAPÍTOLS

Capítol I – Despeses de personal ..... 146.538 €

Capítol II – Despeses corrents i quadre comandament ... 86.060 €

Capítol VI – Inversions ..... 00,00 €

Total ..... 229,598 €

Contractació administrativa

- Servei de Neteja, adjudicat per l'ACdPC
- Servei de Conservació i Manteniment i d'eficiència energètica, adjudicat per l'ACdPC
- Servei de gestió de Visites guiades i Tallers didàctics, adjudicat per l'ACdPC
- S'han gestionat 51 contractes menors de serveis i subministraments realitzats per l'àrea de gestió econòmica del MAC Ullastret.

Personal

Personal de la plantilla de la seu d'Ullastret del Museu d'Arqueologia de Catalunya 2016 - 5

Actuacions de millora de l'edifici

- Adequació del despatx d'administració.
- Millora de la senyalètica interna del MAC-Ullastret.
- Millora i adaptació de l'aparcament de minusvàlids de la zona del museu.
- Reparació i millores a l'aparcament de bicicletes.
- Adequació i pintura de la taquilla de venda d'entrades.
- Habilitació de l'espai annex al vestíbul del museu per a la projecció d'un audiovisual.

Formació

Durant el 2016 s'han gestionat convenis específics per a acollir un estudiant de la Universitat de Girona, curs 2016/2017, per desenvolupar pràctiques centrades bàsicament en la gestió i documentació de les col·leccions del MAC-Ullastret.

DOCUMENTACIÓ I GESTIÓ DE LES COL·LECCIONS

DOCUMENTACIÓ

01/01/2016 – 31/12/2016. Documentació de les col·leccions del MAC-Ullastret. Durant l'any 2016 s'han contractat 2 tècnics externs, en diferents períodes de l'any, per la realització de tasques de documentació.

Les tasques desenvolupades han estat les següents:

- Revisió de 1.000 registres del fons del MAC-Ullastret.
- S'han donat d'alta 150 registres nous del fons del MAC-Ullastret.
- S'ha iniciat la documentació dels materials petris del magatzem M3.
- S'han inventariat i documentat els materials procedents de les darreres intervencions arqueològiques al Puig de Sant Andreu (Ullastret).
- S'ha continuat amb les tasques de realització de fotografies de catalogació del fons museístic i de la reserva del MAC-Ullastret.

GESTIÓ DE LES COL·LECCIONS

01/01/2016 – 31/12/2016. Cessió d'objectes del MAC-Ullastret. Des del MAC Ullastret s'han cedit diversos objectes a exposicions temporals del MAC i d'altres institucions externes:

- Cinc objectes a l'exposició temporal "El geni culinari. Innovacions que marquen la nostra cuina", MAC-Barcelona 31/3/2016 – 26/6/2016.
- Dos objectes a l'exposició temporal "Gaulois du Nord, Gaulois du Sud. Une expo renversante", Site du Pont du Gard (França) 13/4/2016 – 13/11/2016.
- Dos objectes a l'exposició temporal "Guixols: Eines i Creences", Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols 1/5/2016 – 30/4/2017.
- Sis objectes a l'exposició temporal "El vi grec. De l'antiguitat als cellers catalans actuals", MAC-Barcelona 29/9/2016 – 29/1/2017.

CONSERVACIÓ - RESTAURACIÓ

El Museu d'Arqueologia de Catalunya-Ullastret, a través de tècnics externs contractats pel CRBMC, ha desenvolupat dues actuacions de conservació i restauració:

- S'ha intervingut en els temples de l'àrea sacra del Puig de Sant Andreu, amb un tractament sobre els murs i carreus de pedra, així com el sanejament i consolidació dels revestiments d'opus signinum.
- S'ha redactat un projecte d'intervenció de consolidació i restauració de les estructures constructives de l'edifici aristocràtic de la zona 14.

EXPOSICIONS TEMPORALS

15/5/2016-16/10/16. Jocs i joguines a l'antiguitat. Una exposició de l'Arqueoxarxa que permet descobrir com el joc ha estat una eina de diversió i d'aprenentatge que acompanya l'home des de fa mil·lennis.

ACTIVITATS

CONFERÈNCIES

12/11/2016. La documentació arqueològica del conjunt ibèric d'Ullastret. Dels primers mapes a les modernes tècniques de tele-detecció, prospecció geofísica i fotogrametria. Amb motiu de l'Any Internacional del Mapa, organitzat per la International Cartographic Association (ICA), i en el marc de la 21a Setmana de la Ciència, conferència a càrrec de Gabriel de Prado. Participants: 3

JORNADES DE PORTES OBERTES

23/4/2016 Sant Jordi
18/05/2016 Dia Internacional dels Museus
10/08/2016 Festa Local
11/9/2016 La Diada
18/09/2016 Jornades Europees del Patrimoni;
 Últim dimarts de mes (de setembre a juny)

VISITES GUIADES I TALLERS ESPECIALS

25/03, 17/04, 22/05, 12/06, 30/07, 20/08, 25/09, 30/10, 27/11, 11/12/2016. Cicle de visites teatralitzades "Els ibers d'Ullastret". Participants: 393.
27/03, 26/06, 14/08, 09/10, 04/12/2016. Cicle de visites guiades "Ruta Josep Pla a Ullastret". Participants: 80.
28/03/2016. Taller infantil "fes d'arqueòleg". Participants: 44.
08/05, 29/05, 19/06, 10/07, 31/07, 21/08, 11/09, 02/10, 23/10/2016. Cicle de visites guiades "Ullastret. Escapada al més autèntic Empordà". Conjunt de visites guiades que uneixen la ciu-

tat ibèrica d'Ullastret a través de l'antic camí d'Empúries amb el nucli medieval d'Ullastret. Aquest cicle de visites es realitzen conjuntament amb l'Ajuntament d'Ullastret a través del Pla Estratègic de desenvolupament econòmic local i d'ocupació. Participants: 135.

05/06, 03/07, 07/08/, 04/09, 01/10/2016. Cicle de visites guiades a l'exposició temporal "Jocs i joguines a l'antiguitat". Participants: 86.
17/07, 13/08, 01/10/2016. Cicle de tallers familiars relacionats amb l'exposició temporal "Jocs i joguines a l'antiguitat". Participants: 12.
17/09/2016. Visita guiada a l'Illa d'en Reixac. En motiu de les Jornades Europees del Patrimoni. Participants: 62.

01/10/2016. Visita teatralitzada conjunta entre la ciutat ibèrica d'Ullastret i el poblat de Sant Sebastià de la Guarda (Calella de Palafrugell). En motiu del CSI 2016. Participants: 71.

02/10/2016. Visita teatralitzada conjunta entre el poblat de Sant Sebastià de la Guarda (Calella de Palafrugell) i el poblat ibèric de Castellet (Palamós). En motiu del CSI 2016. Participants: 32.

01/10 – 02/10/2016. Visita virtual a la ciutat ibèrica d'Ullastret en 3D. En motiu del Cap de setmana ibèric 2016. Participants: 250.

20/11/2016. Ullastret en família. Visita dinamitzada en el marc del programa SOM CULTURA, del Patronat Girona Costa-Brava. Participants: 23.

18/12/2016. Visita virtual a la ciutat ibèrica d'Ullastret en 3D. Activitat en col·laboració amb La Marató de TV3. Participants: 15.

ACTIVITATS DESTACADES

15/05/2016. Acte inaugural de l'exposició temporal "Jocs i joguines a l'antiguitat". Participants: 35.

11/06, 25/06, 23/07/2016. Cicle de visites comentades a les prospeccions arqueològiques del fossat defensiu del Puig de Sant Andreu. Participants: 93.

18/5/2016. Dia Internacional dels Museus. Jornada de portes obertes. Participants: 230.

29/07/2016. Acte inaugural de la sala immersiva on es projecta un audiovisual amb la reconstrucció 3D de la ciutat ibèrica d'Ullastret. Participants: 45.

07/08/2016. Concert de l'Orquestra de Cambra de l'Empordà a la ciutat ibèrica d'Ullastret. Participants: 302.

26/08/2016. Espectacle teatral: El crani enclavat. De la companyia Garrido Escènic. Participants: 114.

18/09/2016. Jornades Europees del Patrimoni. Jornada de portes obertes. Participants: 312.

01/10 – 02/10/2016. Cap de setmana ibèric 2016. Participants: 586.

CONGRESSOS, SEMINARIS I TAULES RODONES

En el marc dels diferents projectes on participa el MAC Ullastret, s'han presentat comunicacions i ponència en congressos i seminaris d'àmbit nacional i internacional.

POLÍTIQUES DE PÚBLICS: ELS VISITANTS

El 2016 el Museu d'Arqueologia de Catalunya Ullastret va acollir 30.735 visitants, que representen un descens del 3,5% en relació a l'any anterior.

Visites al Museu d'Arqueologia de Catalunya BCN. 2012-2015					
	2012	2013	2014	2015	2016
Ullastret	25.420	28.886	32.560	31.822	30.735

L'OFERTA EDUCATIVA

El Museu d'Arqueologia de Catalunya - Ullastret dins la seva oferta educativa va programar pel curs 2015-2016 deu activitats, entre visites guiades i tallers. Durant l'any 2016 han participat 2.557 alumnes a les visites guiades i tallers oferts pel MAC Ullastret.

La concertació de visites i tallers per nivells es distribueix entre primària, en un 52,30%, ESO, en un 40,22%, batxillerat, un 3,05%, i 4,43% altres.

COL·LABORACIONS AMB CENTRES EDUCATIUS

Durant el 2016 s'ha continuat amb el desenvolupat de diverses accions i activitats de col·laboració entre el MAC-Ullastret i el CEIP l'Estany d'Ullastret (ZER Empordanet-Gavarres).

ALTRES

Durant l'any 2016 s'han desenvolupat tutories de dos treballs d'estudiants de batxillerat i quatre de treballs d'àmbit universitari.

RECERCA

A banda de l'activitat normal derivada de la gestió, documentació i cura de les col·leccions, de l'atenció de consultes (presencials i no presencials) i de la supervisió del moviment, transport i instal·lació de peces cedides, les activitats més destacables desenvolupades al llarg del 2016 s'inscriuen en el marc dels següents projectes:

Projecte de definició i delimitació de l'espai d'hàbitat urbà del Puig de Sant Andreu i de l'Illa d'en Reixac (Ullastret) a través de l'estudi dels sistemes defensius.

27/04–10/9/2016. Excavació de diversos sondejors en el tram del fossat defensiu al vessant occidental del Puig de Sant Andreu. Aquesta intervenció també està vinculada amb el projecte de restauració i valorització de les muralles de la ciutat ibèrica d'Ullastret.

1/12–30/12/2016. Tasques de rentat de sediment i tria selectiva de restes carpològiques i d'altres materials orgànics.

Projecte d'estudi dels temples del Puig de Sant Andreu.

Aquest projecte es desenvolupa amb la col·laboració del Departament de Ciències Ambientals de la Universitat de Girona (Àrea de Geodinàmica Externa) i del programa LabEx ArchiMedE del CNRS i la Université Paul Valéry Montpellier 3.

24/10–30/12/2016. Control arqueològic, excavació i realització de planimetries de l'àrea sacra del Puig de Sant Andreu.

1/10–31/10/2016. Realització d'estudis de datació C 14 per a la determinació de cronologies vinculades amb la construcció dels temples.

1/9–31/12/2016. Estudis analítics de composició de morters procedents dels temples.

Projecte de recerca CAUCIS.

El MAC Ullastret col·labora en el projecte coordinat CAUCIS -Caracterización de los asentamientos urbanos en las áreas costeras de la Iberia septentrional (siglos VI-III aC)-, liderat per la Universitat de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

PUBLICACIONS

Working with buried remains at Ullastret (Catalonia). Proceedings of the 1st Mac International Workshop of Archaeological Geophysics. Edició, a càrrec del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Ullastret, de les actes del workshop internacional sobre prospecció geofísica celebrat a Ullastret l'any 2012.

CENTRE D'ARQUEOLOGIA SUBAQUÀTICA DE CATALUNYA

EXCAVACIONS

Vaixell Deltebre I- Els mesos de juliol i agost s'ha acabat d'excavar i documentar aquest jaciment. S'ha pogut fer una fotogrametria completa del vaixell que servirà per fer més didàctica la seva presentació. S'ha acabat la documentació arqueològica i s'han recuperat els darrers objectes que encara estaven en el jaciment per procedir a la seva conservació i extracció a un ambient aeri.

Vaixell de Cala Cativa I. El més de setembre s'ha acabat l'excavació d'aquest vaixell de mitjans del segle I a. C., amb una tècnica constructiva molt particular, que segurament ens està parlant d'una tradició pròpia del llevant mediterrani en la construcció de vaixells

El mes de juny s'ha realitzat amb estreta col·laboració amb el Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura la prospecció arqueològica subaquàtica de la **Dàrsena del Moll Adossat** del Port de Barcelona.

La darrera setmana d'agost i primera de setembre s'ha col·laborat amb l'equip del Consorci del Patrimoni de Sitges amb la confecció de la **Carta Arqueològica Subaquàtica de Sitges**

Carta Arqueològica Subaquàtica de Sant Feliu i Palamós. Durant el més d'octubre s'ha realitzat una sèrie de prospeccions on s'ha col·laborat amb la empresa Ictineu S L. Que ha servit per poder treballar amb el submarí Ictineu3 a la recerca de nous jaciments subaquàtics a profunditat.

S'ha realitzat el **20é Curs Pràctic d'Arqueologia Subaquàtica**, amb un total de 40 alumnes, escollits entre un total de 130 inscripcions.

ADMINISTRATIVAMENT

En col·laboració amb el Servei d'Arqueologia s'han realitzat 12 informes referents a estudis d'impacte ambiental, relacionats amb vestigis arqueològics.

S'han realitzat els informes, permisos i memòries pertinents pel Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura, de totes aquelles excavacions portades a terme pel CASC en els anys precedents

S'ha realitzat un curs sobre **legislació, arqueologia subaquàtica i materials arqueològics subaquàtics**, amb una càrrega lectiva de 10 hores, per diferents cossos de seguretat: Mossos d'Esquadra, Agents Rurals de la Generalitat de Catalunya i Grupo Especial de Actividades Subacuáticas de la Guardia Civil. En total tres cursos individualitzats amb 80 alumnes.

S'ha participat com a vocal en el Plan Nacional de Protección del Patrimonio Cultural Subacuático, del Ministerio de Cultura.

S'ha participat en la xarxa UNESCO UNITWIN, amb la possibilitat de que el CASC sigui el centre de formació pràctica per a totes les Universitats que conformen aquesta xarxa. Cada universitat contribuirà directament a pagar les despeses que generi la formació dels seus alumnes.

Presentació dins de l'horitzó 2020 de financiació europea, d'un projecte de robòtica subaquàtica, juntament amb al Universitat de Girona, Universitat de Castelló, Universitat de Florència, i dos empreses alemanyes d'enginyeria aplicada. El projecte va ser aprovat amb nota final de 8.75 sobre 10, però es va quedar en el tall de subvenció.

LABORATORI DE CONSERVACIÓ

S'han acabat d'estabilitzar i conservar les peces que faltaven dels dos vaixells moderns extrets durant el transcurs de les obres del pas subterrani del tren a Tarragona. Aquesta actuació estava encarregada i pressupostada per la **Autoritat Portuària de Tarragona**. En total aquest any s'haurà conservat un vaixell sencer de 10 metres de llarg i 4 metres d'ample, desmuntat a peces. Els vaixells es van transportar a peces i cada un d'ells porta més de 300 peces de diferents dimensions.

S'han consolidat i restaurat les peces arqueològiques associades als vaixells anteriorment esmentats. En total s'han conservat 40 peces arqueològiques de diversos materials.

S'han estabilitzat, conservat i restaurat les peces provinents del jaciment de Cap del Vol (Port de la Selva), les quals seran exposades a la nova exposició que s'està preparant al MAC pel març de 2017.

S'han conservat i estabilitzat les peces provinents del jaciment de Deltebre de la campanya de 2014. Tant el material orgànic com inorgànic.

DIFUSIÓ

S'ha realitzat un taller a la piscina del GEIG (Girona), per nens de 6 a 12 anys- "Apren a ser arqueòleg subaquàtic". 4 sessions amb 20 nens per sessió. Es continuarà fent el 2017

S'ha continuat amb les diferents propostes de visita guiada a les instal·lacions del CASC:

"Descobreix les instal·lacions del CASC"

"L'arqueologia subaquàtica i la Guerra del Francès"

"L'arqueologia subaquàtica i el Món Romà"

"Visita al vaixell Thetis"

S'han fet 4 jornades de portes obertes al Thetis, amb un total de 230 visitants.

S'ha itinerat l'exposició de Deltebre I, a Barcelona (realitzada pel Museu d'Arqueologia de Catalunya), a Deltebre i al desembre s'ha itinerat a Tortosa.

S'ha fet un seminari específic d'Arqueologia Subaquàtica a la Universitat de Barcelona i a la Universitat Autònoma de Barcelona, amb un total de 3 hores lectives a cada universitat.

S'han publicat les Monografies del CASC:

M-CASC n° 10 El vaixell Triunfante: una fita de la ciència i de la tècnica del segle XVIII

M-CASC n° 11 Illa Pedrosa. Comerç marítim i xarxes de redistribució en època tardorepublicana al Mediterrani centreoccidental

CENTRE IBERIA GRAECA (CIG)

EL CENTRE IBERIA GRAECA

El Centre Iberia Graeca (CIG) és un organisme creat pel Ministerio de Cultura de l'Estat espanyol i la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya (BOE 56 del 6/3/2007) per al desenvolupament de projectes de recerca, documentació, conservació i difusió del patrimoni arqueològic grec de la península Ibèrica, del qual forma part també l'Ajuntament de l'Escala. Les activitats del Centre es desenvolupen a través del Museo Arqueológico Nacional i del Museu d'Arqueologia de Catalunya, aquest darrer integrat des de l'any 2014 a l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural (ACPC). La seu del Centre es troba a la Casa dels Forestals de Sant Martí d'Empúries (l'Escala, Girona), al nucli fundacional de la ciutat grega d'Emporion (la Palaia-polis), una fundació foceu-massaliota del segle VI aC.

Les activitats realitzades l'any 2016 s'emmarquen dins dels objectius generals del Centre aprovats pel seu Consell Rector.

EL WEB DEL CENTRE I LA BASE DOCUMENTAL

El web del Centre (www.iberiagraeca.org) es l'eina principal d'Iberia Graeca per aquest motiu s'ha continuat treballant en el seu manteniment i millora afegint al menú principal les corresponents actualitzacions, principalment, als apartats de la "Base Documental", "Museus i Col·leccions", "Jaciments arqueològics", "Bibliografia" i "Publicacions".

La major part dels recursos de l'any 2016 han estat destinats a incrementar la Base Documental del web, ates que un dels objectius prioritaris del Centre és la documentació i informatització dels materials arqueològics grecs de la península Ibèrica. Aquest any els treballs de documentació han estat realitzats per el Sr. Pol Carreras i Sra. Beatriz Domingo documentalistes contractats per l'empresa "Lavert Projectes Culturals S. L.", a través del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte; la Sra. Daniela Ferreira, documentalista becària de La Faculdade de Letras da Universidade do Porto a través del Departamento de Ciências e Técnicas do Património de la Universidade do Porto; la Sra. Andrea Zamarro, documentalista contractada pel Museu Arqueològic de Burriana; la Sra. Alejandra Macian, documentalista col·laboradora del Departament de Prehistòria i Arqueologia de la Universitat de València; la Sra. Alexia Ntousaki, estudiant d'Arqueologia Clàssica de la Universitat d'Atenes, a través del Programa Erasmus Placement de la Comunitat Europea; i la Sra. Sara Martínez, tècnica d'administració del Centre Iberia Graeca.

Al llarg del 2016 s'han introduït 1.517 fitxes de documentació de ceràmiques gregues, amb les seves corresponents fitxes complementàries de "jaciment arqueològic", "context arqueològic", "imatge gràfica" i "bibliografia". A 31 de desembre de 2016 la Base Documental d'Iberia Graeca està formada per 7.816 fitxes d'objectes grecs de

la península Ibèrica, procedents de 1.572 contextos arqueològics, corresponents a 414 jaciments, arqueològics d'Andalusia (Almeria, Cádiz, Córdoba, Granada, Huelva, Jaén, Málaga i Sevilla), d'Aragó (Huesca i Teruel), de Catalunya (Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona), de Castilla la Mancha (Albacete, Ciudad Real, Cuenca, Guadalajara i Toledo), Extremadura (Badajoz i Cáceres), Murcia, Comunitat Valenciana (Alacant, Castelló i Valencia), Illes Balears (Eivissa i Mallorca) i Portugal (Alentejo, Algarve, Centro i Norte) i amb un suport gràfic de 9.144 imatges.

L'apartat de "Bibliografia" també s'ha incrementat, comptant a 31 de desembre amb 1.104 referències bibliogràfiques, de les que 470 tenen incorporat el corresponent link que permet accedir a la seva consulta digital en format PDF.

PUBLICACIONS DEL WEB DEL CENTRE

A l'apartat de "Publicacions" del web es pot descarregar de forma lliure el llibre *Iberia Graeca. El llegat arqueològic grec a la Península Ibèrica*, en format PDF, en les versions castellà/català i anglès/grec. L'any 2016 el llibre en la versió castellà-català ha tingut 1.964 descàrregues i en la versió anglès-grec 163, fent un total de 2.127 descàrregues. Des del mes de maig de 2014 fins al 31 de desembre de 2016, el llibre ha tingut un total de 3.968 descàrregues: 3.320 de la versió castellà-català i 648 de la versió anglès-grec.

També es pot descarregar el llibre *Homenaje a Ricardo Olmos. Per speculum in aenigmate. Miradas sobre la Antigüedad*, editat per l'Asociación Cultural Hispano-Helénica, el qual recull 107 articles científics de diferents investigadors en homenatge al professor Ricardo Olmos (investigador del CSIC i membre del Consell Científic d'Iberia Graeca) amb motiu de la seva jubilació. L'any 2016 ha tingut 3.850 descàrregues. Des del mes de febrer de 2015 fins a 31 de desembre de 2016 s'ha comptabilitzat un total de 5.852 descàrregues.

RELACIONS INSTITUCIONALS

Les relacions més rellevants del Centre Iberia Graeca amb altres Institucions han estat amb el Departament d'Arqueologia i Història de l'Art de la Universitat d'Atenes, el Departamento de Ciências e Técnicas do Património de la Universidade do Porto, el Departament de Prehistòria i Arqueologia de la Universitat de València, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (Tarragona), el Museu Arqueològic de Burriana, la Sociedad de Estudios de la Cerámica Antigua en Hispania. Ex Officina Hispana i la Comunitat Grega de Catalunya.

ACTIVITATS

Activitats universitàries i de recerca

Organització dels actes d'homenatge a la Dra. Glòria Trias Rubiés que

es celebraran l'any 2017, amb motiu de la i commemoració dels 50 anys de la publicació del seu llibre *Cerámicas griegas de la Península Ibérica* (València, 1967), entre ells l'edició d'un llibre sobre l'estat actual de les investigacions de la ceràmica grega en la península Ibèrica amb la participació de més de 35 investigadors.

Col·laboració en l'organització del Congrés "There and Back Again: Greek Art in Motion, Conference in Honour of Sir John Boardman on the Occasion of his 90th Birthday" que es celebrarà els dies 3 al 5 de maig de 2017 a la Fundació Calouste Gulbenkian (Lisboa, Portugal), organitzat per les Universitats de Porto, Coïmbra i Oxford.

X. Aquilué ha estat ponent a la V edició de *Phicaria. Encuentros Internacionales del Mediterráneo*, "Conviviendo con la Arqueología. Las capitales de las grandes potencias mediterráneas en la Antigüedad: una mirada alternativa" celebrada a la Universidad Popular de Mazarrón (Murcia), els dies 4 al 6 de març, amb la ponència "Emporion/Emporiae, un puerto comercial de la antigüedad en el extremo occidental del Mediterráneo", a la seu de la Universidad Popular de Mazarrón.

X. Aquilué ha estat professor ponent del Congrés del Màster Universitari "Arqueologia Professional i Gestió Integral del Patrimoni" de la Universitat d'Alacant, celebrat els dies 14 i 15 de juny a la Universitat d'Alacant amb la ponència "El Museo d'Arqueologia de Catalunya-Empúries y el Centro Iberia Graeca, dos modelos de gestión del patrimonio arqueológico".

X. Aquilué ha estat ponent al 3er. Congrés Internacional d'Arqueologia i món antic: La glòria del Circ, Curses de carros i competicions circenses. In memoriam Xavier Dupré i Raventós, celebrat a Tarragona entre els dies 16 al 19 de novembre, amb la ponència "Xavier Dupré, impulsor de la investigació i la recuperació urbana del circ de Tarraco", a la seu del Congrés (Centre Tarraconense el Seminari).

X. Aquilué ha estat ponent a les Jornades d'Estudi. "Encuentros con la imágenes femeninas en Iberia" celebrades al Museo Arqueológico Nacional de Madrid el dia 24 de novembre, amb la ponència conjunta amb la Dra. Paloma Cabrera "La base de datos del Centro Iberia Graeca, un instrumento para la documentación e investigación sobre la imagen femenina griega en la península Ibérica".

X. Aquilué ha estat membre del Grup de Recerca Consolidat núm. 791, aprovat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) l'any 2014 (Resolució de 7/5/2014), dedicat a la recerca de l'"Arqueologia de l'Habitat". El grup es coordinat pel Dr. Josep M. Nolla, Catedràtic d'Arqueologia de la Universitat de Girona.

X. Aquilué ha estat investigador del projecte "Del oppidum a la Ciuitas. III. Transformación de la Ciuitas y la transición hacia nuevos modelos de estructuración territorial" del Programa Estatal de Fomento de la

Investigación Científica y Técnica de excelencia, Proyectos I+D+D de la convocatòria de l'any 2013, del Ministerio de Economía y Competitividad (HAR2013-40778-P), Investigador principal del qual es el Dr. Josep M. Nolla, Catedràtic d'Arqueologia de la Universitat de Girona.

X. Aquilué ha estat membre de la Unitat de Recerca del Museu d'Arqueologia de Catalunya (Agència Catalana del Patrimoni Cultural, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya).

X. Aquilué ha estat membre del Comitè Científic de l'exposició: *Los Escipiones. Roma conquista Hispania*, realitzada al Museo Arqueológico Regional, Alcalá de Henares (Madrid), entre els mesos de febrero i setembre de 2016.

X. Aquilué ha estat membre del Comitè Científic de *Phicaria. V Encuentros Internacionales del Mediterráneo*, "Conviviendo con la Arqueología. Las capitales de las grandes potencias mediterráneas en la Antigüedad: una mirada alternativa", celebrats en Mazarrón (Murcia) els dies 4 al 6 de març de 2016, organitzats per la Universidad Popular de Mazarrón.

X. Aquilué ha estat nomenat membre del Consejo Editorial de la Serie Clásica Instrumenta. Monografías de Historia de Arte e Arqueología de la Universidad de Coïmbra (Portugal).

X. Aquilué es present al portal científic "Academia.edu". Des del 10 d'abril de 2015, s'han comptabilitzat 2.196 visites al seu perfil científic, de les quals 941 corresponen a l'any 2016.

X. Aquilué es membre del Consell de Cultura i Patrimoni de l'Escala, ha assistit a les reunions celebrades a l'Ajuntament de l'Escala els dies 30 d'abril i 10 de desembre de 2016

ARTICLES PUBLICATS

X. Aquilué, "Un conjunto de ofrendas votivas procedente del poblado ibérico de Castell (Palamós, Girona)", in: I. Aguilera/F. Beltrán/M^a. J. Dueñas/C. Lomba/J. Á. Paz (eds.), *De las ánforas al museo. Estudios dedicados a Miguel Beltrán Lloris*, Zaragoza 2015, 141-153. (aparegut l'any 2016).

X. Aquilué, "Emporion, puerta de entrada de Roma en Hispania", in: M. Bendala (ed.), *Los Escipiones. Roma conquista Hispania*, catàleg de l'exposició realitzada al Museo Arqueológico Regional, Alcalá de Henares (Madrid), de febrer a setembre de 2016, Madrid 2015, 91-105. (aparegut l'any 2016)

X. Aquilué, L. Fantuzzi, M. A. Cau, "Archaeometric characterization of amphorae from the Late Antique city of Emporiae (Catalonia, Spain)", *Journal of Archaeometry*, 58, Suppl. 1, Oxford 2016, pp. 1-22.

X. Aquilué, "*Emporion/Emporiae*, una antigua ciudad portuaria en el extremo occidental del Mediterráneo", Actes de la V edició de *Phicaria. Encuentros Internacionales del Mediterráneo*, "Conviviendo con la Arqueología. Las capitales de las grandes potencias mediterráneas en la Antigüedad: una mirada alternativa" (Mazarrón, 4-6 de marzo de 2016), Murcia (en premsa).

X. Aquilué, T. Tortosa, "La presencia de Empúries y Tarragona en la *Mostra Internazionale di Archeologia* de Roma de 1911", in: T. Tortosa (ed.), *Patrimonio arqueológico español en Roma: Las Exposiciones Internacionales de Arqueología de 1911 y 1937*, Madrid (en premsa).

ARQUEOXARXA
RUTA DELS IBERS
RUTA DE L'ART RUPESTRE

ARQ

PROGRAMA EXPOSICIONS

Producció d'exposicions pròpies que permetin la visualització de les col·leccions dels fons dels museus, garanteixin un programa estable d'activitat, augmentin el grau de fidelització del públic, potenciïn les itineràncies d'aquestes exposicions i el préstec de material arqueològic entre els membres.

Accions

- S'ha editat el catàleg de l'exposició "La fi és el principi. Pràctiques funeràries a la Catalunya prehistòrica".
- S'ha creat un circuit de 4 exposicions itinerants que s'han presentat en 12 ocasions, d'acord amb la següent relació:

VISITANTS EXPOSICIONS ARQUEOXARXA

La fi és el principi. Total visitants: 3.682

Museu de Granollers. Del 15 de gener al 6 de març. Visitants: 863
 Museu Arqueològic de l'Esquerda. Del 12 de març al 8 de maig. Visitants: 873
 Museu de la Noguera. Del 13 de maig a l'11 de setembre. Visitants: 663
 Museu i Poblat ibèric de Ca n'Oliver. Del 15 de setembre al 8 de gener. Visitants: 1.283

El Sexe en època romana. Total visitants: 5.235

Museu de les Terres de l'Ebre. Del 8 de gener al 21 de febrer. Visitants: 912
 Museu de Mataró. Del 4 de març al 22 de maig. Visitants: 2.137
 Museo Romano Oïasso. Del 15 de juny al 2 d'octubre. Visitants: 2.186

Jocs i joguines a l'antiguitat. Total visitants: XXX

Museu i Poblat ibèric de Ca n'Oliver. Del 3 de març al 8 de maig. Visitants: XXX
 MAC-Ullastret. Del 15 de maig al 16 d'octubre. Visitants: 16.796
 Museu Comarcal de l'Urgell. Del 21 d'octubre de 2016 al 15 de gener de 2017. Visitants:

A la recerca dels tresors perduts. Total visitants:

MAC – Barcelona. Del 28 de juliol al 25 de setembre. Visitants: 4.206
 Museu Arqueològic de l'Esquerda. Del 16 d'octubre al 5 de febrer. Visitants: 718

PROGRAMA CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ

S'ha implantat el projecte de col·leccions 3D que té com a objectius crear una nova oferta de recursos online per mostrar el patrimoni arqueològic català, millorar la seva visibilitat i compartir al món els objectes més destacats de l'arqueologia catalana mitjançant les xar-

xes socials. En total són 55 les peces que es poden visualitzar en 3D provinents dels fons dels museus de l'Arqueoxarxa.

Acció

- Realització de 55 models en 3D.
- Organització del "Curs Museum Plus Administració" els dies 4, 6 i 11 d'abril. Adreçat als tècnics (conservadors, restauradors i documentalistes) dels museus membres d'Arqueoxarxa.

A nivell pressupostari, el desgloss per partides ha estat:

Producció exposició "A la recerca dels tresors perduts"	12.110,25 €
Itinerància d'exposicions	16.871,49 €
Accions de comunicació	5.656,21 €
Edició catàleg "La fi és el principi"	8.521,26 €
Projecte digitalització 3D	22.385,00 €
TOTAL	65.544,21 €

LA RUTA DELS IBERS

El 27 de setembre es va presentar a la premsa, en el poblat ibèric de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet), les accions d'impuls que des del MAC, amb el suport de l'ACPC, s'han dissenyat amb l'objectiu de millorar el coneixement i la qualitat de l'experiència en la visita dels jaciments ibèrics catalans. Les principals accions han estat:

- **Pla de comercialització de la Ruta dels Ibers.** Sota el títol 'Escapa't a la Ruta dels Ibers!', s'han creat disset productes turístics que tenen per objectius apropar d'una manera lúdico-cultural el patrimoni arqueològic a la ciutadania, nacional i internacional; dinamitzar l'activitat econòmica en el territori; actuar com a generador de recursos fora del que són les zones turístiques convencionals, i dinamitzar els centres arqueològics a través dels ibers com a punt d'atracció. Els productes han estat plantejats com a rutes de descoberta d'un a tres dies de durada i es poden realitzar en família, en parella, sol o en grup. S'adrecen tant als mercats turístics com al públic finalista i compten amb un material de suport en diversos idiomes (català, castellà, anglès i francès).

- **16è Cap de Setmana Ibèric de la Ruta dels Ibers.** Sota l'eslògan Avui hi ha mercat. El comerç fa 2.300 anys, 23 centres patrimonials han programat més d'un centenar d'activitats lúdico-culturals per apropar la cultura ibera a grans i petits: reconstruccions històriques, tallers d'experimentació, visites guiades i teatralitzades, exposicions, tasts de menjar i beguda ibèrica. Ha estat un gran èxit de participació amb 3.717 persones que han gaudit de les diferents activitats programades en els jaciments arqueològics d'arreu de Catalunya que formen part de la Ruta..

- **Projecte de senyalització direccional i informativa**, que ha comptat amb la subvenció de la Diputació de Barcelona i de la Diputació de Tarragona. Aquesta senyalització, comuna a tots els membres de la Ruta dels Ibers, ha permès senyalitzar de nou el poblat ibèric del Cogulló (Sallent, Bages) i renovar la instal·lada en els jaciments de l'Esquerda (Roda de Ter, Osona), El Casol de Puigcastellet (Folgueroles, Osona), Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet, Barcelonès), Ca n'Oliver (Cerdanyola del Vallès, Vallès Occidental) i El Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre).

Han continuat les actuacions de promoció de la Ruta en els mitjans de comunicació (revistes Descobrir Catalunya, Cuines, Club Súper 3, etc.). S'ha participat en fires de promoció cultural a través de Turisme de Catalunya.

El pressupost total destinat a l'organització del 16è Cap de Setmana Ibèric de la Ruta dels Ibers, ha estat de 4.170,39 €.

LA RUTA DE L'ART RUPESTRE

S'han organitzat dos viatges, adreçats al públic general del museu, per donar a conèixer el patrimoni rupestre més destacat de França. En el primer, de dos dies, es va visitar la cova de Niaux i al Parc de la Prehistòria; i en el segon, de cinc dies, la visita a la Cova de Lascaux II, el Centre Internacional de la Prehistòria, l'Abric de Cap Blanc, el Museu Nacional de Prehistòria d'Eyzies, l'Abric Pataud, el Museu de Cromanyó, la Cova de Rouffignac i la Cova del Castell de Commarque.

S'han continuat les actuacions de promoció de la ruta a través dels mitjans de comunicació (ressenyes i insercions publicitàries) i de la promoció per diversos canals (participació en fires a través de Turisme de Catalunya, etc.).

MAC

MUSEU D'ARQUEOLOGIA
DE CATALUNYA

Passeig de Santa Madrona, 39-41
Parc de Montjuïc
08038 Barcelona
Tel. 93 423 21 49
infomac@gencat.cat
mac.cat

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Museu d'Arqueologia
de Catalunya